

OOSTVLAAMSCHE

Z A N T E E N

Algemeen Tweemaandelijks Tijdschrift
voor Volkskunde

Orgaan van de Koninklijke Bond
der Oostvlaamse Volkskundigen
en van de Dienst voor
Volkskundige Enquêtes in Vlaanderen

43^e Jaargang
Nr. 5 - 1968
sept - okt.

DRUK. V/H AD. HOSTE. N. V.

UITGAVEN VAN DE BOND

Verkrijgbaar op het sekretariaat, Oscar de Gruyterstraat 36 Gent en op de bibliotheek : Kraanlei 41, Gent.

1. Oostvlaamsche Zanten, nog voorradig tot zolang de voorraad strekt : 15e, 19e jg., 21e tot en met 31e jg., 33e tot en met 39e jg. tegen 150 F per jaargang. Van de jgg. 1-19 zijn nog enkele losse nummers beschikbaar tegen 50 F per nummer, van de latere jgg. tegen 35 F per nummer. Jaarboek 1945 (jg. 20) van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen : 150 F (leden 100 F). Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I - Jg. XXV), door F. VAN ES : 50 F (leden 30 F). Idem II (Jg. XXVI - Jg. XXXV), door F. VAN ES : 40 F (leden 25 F).
2. Geïllustreerd Feestnummer (lustrumnr.) Prijs : 25 F (leden 15 F).
3. *Suivivances du Passé*, door A. MARINUS (8 p.). Prijs : 12 F (leden 8 F).
4. *Zur Entwicklungsgeschichte des Bauernhauses mit durchgezapften Ankerbalken*, door J. SCHEPERS (10 p.). Prijs : 15 F (leden 10 F)
5. *Bijdrage tot de volkskunde van Moerzeke*, door J. LAUREYS (50 p.). Prijs : 50 F (leden 32 F).
6. 2e Lustrumnummer 1930-1935. Prijs : 40 F (leden 24 F).
7. *Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten*, (over het teerlingspel) door Emile ANDELHOF. Prijs : 25 F (leden 15 F).
8. *Wasch Sagenboek*, door F. VAN ES. Prijs : 100 F (leden 60 F).
9. *Het Curieus en Vermakelijk Namenboek*, door Em. ANDELHOF. Prijs : 25 F (leden 15 F).
10. *Folklore en Onderwijs*, door L. HOSTE. Prijs : 12 F (leden 8 F).
11. *August Hendricks, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken*, door Fr DE COSTER. Prijs : 25 F (leden 15 F).
12. *Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur*, door F. VAN ES. Prijs : 25 F (leden 15 F).
13. *De Wetteer Reuzen*, door Lic. M. DAEM. Prijs : 25 F (leden 15 F).
14. *Sagen uit Noord-Oost-Vlaanderen*, door Dr. G. DE MEYER. Prijs : 25 F (leden 15 F)
15. *Een Teerlingspel in Gent*, door Lod. LIEVEVROUW-COOPMAN. Prijs : 25 F (leden 15 F).
16. *Spelen mijner Jeugd*, door L. LIEVEVROUW. Prijs : 60 F (leden 35 F).
17. *De levende Folklore van het Gewest Balegem*, door M. BROECKHOVE. Prijs : 65 F (leden 40 F).
18. *Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land*, door M. BROECKHOVE. Prijs : 230 F.
19. *Doods-, Begrafenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde*, door J. PIETERS. Prijs : 90 F (leden 55 F).
20. *Het Volksleven te Wieze. 1900-1950*, door J. VAN HAVER. Prijs 100 F (leden 60 F).
21. *Het Hospies der Kinderen Alijn of Alynsodshuis te Gent*, door E. LUYKX-FONCKE (met talrijke ill.). Prijs 40 F (leden 25 F).
22. *De Rivaliteit tussen Aalst en Dendermonde*, door H. VAN HESE. Prijs 125 F (leden 80 F).
23. *De folklore van de Hop in Vlaams-België, vroeger en nu*, door Cl. VANHOUCKE, Prijs : 100 F (leden 100 F).
24. *Vrolijke Doodsbrieven vol humor en gal*, door R. VAN DER LINDEN en G. SIMONS (avec un résumé en français) 42 blz. Prijs : 55 F (leden 35 F).
25. *Duiventorens in Oost-Vlaanderen*, door O.S. DEPRAET. 1966, 58 blz. (rijk geïllustreerd). Prijs : 65 F (leden 40 F).
26. *Het Sterrelied in het Gebied van Dender en Schelde*, door J. DE VUYST. 1968, 175 blz., 189 liederen en 50 mel., (mit einer deutschen Zusammenfassung). Prijs : 275 F (leden 190 F).
27. *Ernest Van den Driessche. Schilder van ons Volksleven*, door R. VAN DER LINDEN, 1968, 32 blz. (op kunstdrukpapier), avec un résumé en français. 2e druk, Prijs : 70 F (leden 50 F).

Elk bedrag vooraf storten op postrekening nr. 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent Voor het buitenland + 10 F portikosten.

UITVERKOCHT zijn thans : Herdenkingsalbum Alf. de Cock — Het Stroodekkersbedrijf door Cl. Trefois — Lodewijk De Vriese Bibliografische studie — De Plattegrondsvormen van z.g. « Franse Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land, door Cl. Trefois — De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore, door Cl. Trefois — De Tinnepotgieterij te Gent, door J. Boes — Galerij van Gentsche Typen door E. Andelhof — De Magie van het Poppenspel, door F. Van Es en anderen — Devotie tot de Heilige Donatus, door M. Broeckhove — Sint-Kristoffel. Legendes. Verering. Verspreiding, door R. van der Linden — Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde, door Mevr. L. Bataille-Hiel — Leerknappen in de kunstambachten te Gent 14e en 15e eeuw, door M. Daem — Register op G. Celis : Volkskundige Kalender . . . door F.M. Olbrechts — De Groei en Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamse Volksziel, door J. VERMEULEN Lidmaatschap Bond Oostvl. Volkskundigen. Jaarlijkse bijdrage gewoon lid : 150 F; gezinslid : 50 F (zonder tijdschrift); buitenland : 175 F; beschermend lid : 300 F; steunend lid : 500 F. Abonnement op Oostvlaamsche Zanten voor niet-leden (bibliotheken, instellingen, verenigingen, enz.) : 175 F (buitenland : 200 F) per jaargang.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

ALGEMEEN TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE
 ORGAAN VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE
 VOLKSKUNDIGEN EN VAN ZIJN DIENST VOOR
 VOLKSKUNDIGE ENQUETES IN VLAANDEREN

Redactie : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, Zottegem
 Redactieleden : Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn, Maurits Broeckhove.
 Ruil en Recensiedienst : Dr. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 41, Gent.

Alle stortingen op postrekening nr. 969.46, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent.

INHOUD

Lic. R. VAN DER LINDEN : Vrouwenplagerijen. Balegem : Wijvenklopping. Brugge : Ic hou de brouc. Denderbelle - Gent : Tongslippers	154
M. VAN WESEMAEL : Jozef Sadones, liedjeszanger uit Geraardsbergen.	164
Lic. R. VAN DER LINDEN : Lopende of Vliegende Maandag. Een schilderij, een lied en anekdoten.	177
Lic. L. HOSTE : Het feest van de vrijzinnige jeugd.	188
BONDSNIEUWS	
In memoriam Mevrouw R. Vankenhove-De Wandel. Redactie.	176
BOEKBESPREKING	
J. Van Twembeke : De Pinte, Bloemen en Villadorp. R.H.	187
M. de Meyer : Volkskunde. Verzamelde Opstellen. M. Broeckhove.	194
BIBLIOTEEK	
M.v.W. : Onze verzameling Menu's.	195
ZOEKEN EN ZANTEN	
Adinkerke. - Een nieuw Manneke-Pis. M.v.W.	193

Oostvlaamsche Zanten wordt uitgegeven met steun van v.z.w.
 Noordstarfonds, Gent.

Vrouwenplagerijen

I. Balegem. Wijvenklopping.

Het loopt niet van een leien dakje een min of meer volledige inventaris van de volksvermaken op te stellen. Bezitten we een schets of een schema b.v. van vrouwenplagerijen? De architect en volkskundige Clemens V. Trefois bezorgde ons een foto en richtlijnen voor een relaas over dergelijk volks vertoon.

Balegem, gelegen aan de weg van Gent naar Geraardsbergen, is wijd en zijd beroemd om zijn zandsteengroeven. Bij menig gotisch gebouw verklaart de gids, dat de architecturale elementen uit Balegemse steen gehouwen zijn.

Balegem kende tot voor de tweede wereldoorlog een reeks feesten van de laatste zondag van april tot in de maand september. De gemeente zelf viert tweemaal officieel kermis. Maar elke wijk hield er een of meer feesten op na, zodat men elke zondag haast kon vieren en zwieren zonder de gemeente te verlaten.

De « Wijvenklopping » is zeker meer dan honderd jaar oud en stierf uit omstreeks 1930. Hoe verliep dergelijk volksfeest? Een herbergier liet « toogkaarten » drukken, d.w.z. kaarten waarvan het formaat overeenstemt met de briefkaarten en die in hoofdzaak bestemd zijn om op de toonbank van een herberg als propagandamateriaal post te vatten.

Hier leest u een dergelijke aankondiging van 1928 :

Gemeente BAELEGEM, Dorp

Jaarlijksche Wijvenklopping

OP ZONDAG 10 JUNI 1928

75 FRANKEN PRIJZEN

verdeeld als volgt: 25 - 20 - 15 - 10 - fr.

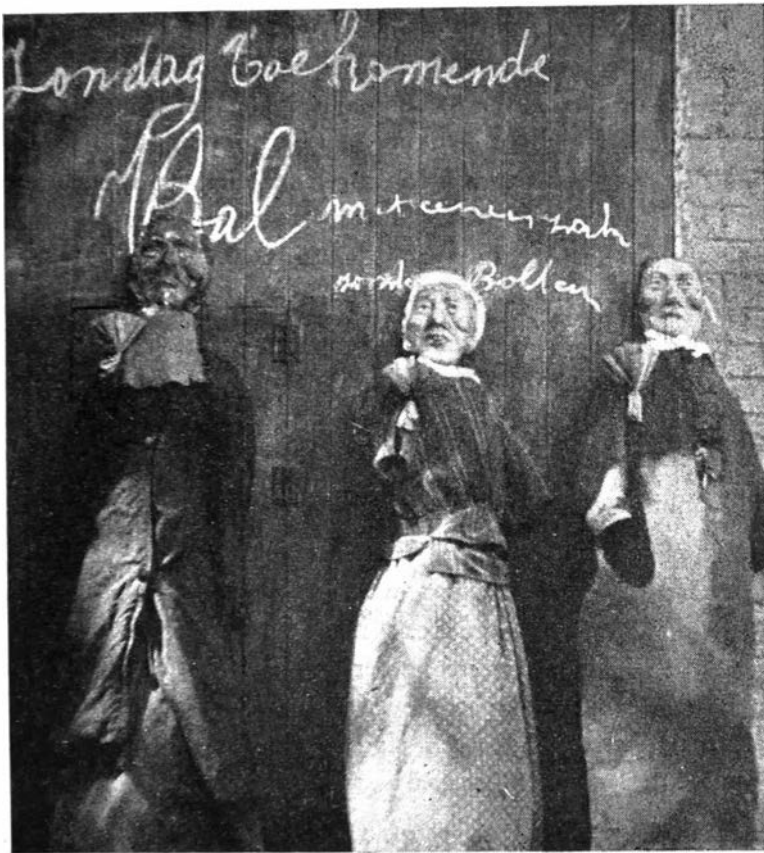
Inleg 1 fr. per nummer. Men mag nummers nemen naar beliefte. Inschrijving bij den inrichter Jos De Bruycker, tot 3 1/2 uren, om daarna te beginnen. Einde om 7 uren.

Terzelvertijd Groot BAL, in de Ossezaal.

De Inrichter :

JOSEPH DE BRUYCKER.

Druk. René Van Grembergen, Baelegem.

« Wijven » voor de « Wijvenklopping »

Foto Cl. Trefois

Op de bewuste zondag bevonden zich in de straat van de inrichter drie, vier of vijf, soms meer poppen of « wijven ». De primitieve rieten poppen, met een goedkope kledij opgesmukt, hadden omklapbare koppen. De hoofden waren met een schroef aan de hals bevestigd en daar bestond mogelijkheid om de schroef stevig of lichtjes vast te draaien.

De deelnemers aan de « Wijvenklopping » lieten zich inschrijven, kregen een nummer en reden per fiets doorheen de straat, langs dewelke de poppen opgesteld waren. De kunst bestond erin zoveel mogelijk stuks raak te treffen, d.w.z. de kop achterover te slaan, zodat de vrouw er zonder hoofd stond. Daartoe kreeg de ingeschrevene zoveel ballen als er poppen voorhanden waren. De ballen, met stof bekleed, waren vaak met zand opgevuld, om ze zo zwaar mogelijk te maken. Vóór, tijdens of na het gooien mocht de deelnemer bij de rit door de straat de grond niet met een voet raken. Hij diende keurig in het zadel te blijven zitten. Daar waren telkens juryleden en ook voldoende kijkers die er pret aan beleefden iemand aan te wijzen die een fout bedreven had en onmiddellijk uitgeschakeld werd.

In het begin van de wedstrijd of het feest stonden de koppen een tikje licht op het lijf, maar bij een tweede of derde ronde zorgde de inrichter er voor, dat de koppen nauwkeurig moesten geraakt worden om te kunnen kantelen. Tot vóór omstreeks twintig jaren geleden en vroeger waren de huizen niet zo dicht naast elkaar gebouwd; daar waren open ruimten langsheen de weg.

Bij de aanvang van het spel stonden de poppen ongeveer twee meter van de straatstenen verwijderd; na een of twee ronden werd de afstand drie of meer meter. De kamp verliep immers volgens de traditionele kompetitiemethode. Na de eerste ritten bleven slechts degenen over die ononderbroken de vrouwenkoppen gevloerd hadden. Dan dienden dergelijke kampioenen(?) onderling te kampen. De wedstrijd werd moeilijker bij het einde door allerlei oefjes en listen. Volgens de aangehaalde kaart heeft het einde plaats omstreeks zeven uur. De gezelligheid, de grappen, én natuurlijk de herbergier zorgden er voor, dat de laatste kamp tussen twee wijvenkloppers heel wat later beslist werd.

De winnaar roemt op een aantrekkelijke geldprijs, maar was verplicht sympathisanten en verliezers menige pint te gunnen, zodat hij zelden of nooit met de volle winst naar huis kon keren; hetzelfde geval gold vanzelfsprekend ook voor de tweede, derde winnaar en zo verder in de reeks.

« Wijvenklopping » was niet voorbehouden voor een bepaalde herberg of een beperkt seizoen. Het kermisprogramma van verscheidene wijken vermeldde dit punt.

De herbergier « Jos De Bruycker » was een populair type. Een klant had het eens gewaagd hem de verwijt naam « os » naar het hoofd te slingeren, vermits de waard geen kinderen had. Een ware herbergier moet natuurlijk heel wat kunnen slikken, zo bier als ondankbare praat, met of tegen zijn zin. De Bruycker beschouwde de naam niet als een schimp, maar als een attractie en de week nadien droeg zijn herberg de naam : « In de Ossezaal ».

Het hele jaar door zorgde deze herbergier voor pret en verzet. Om de maand prijkten op de toog van de herbergen, in het Balegemse, kaarten met het bericht : bij De Bruycker Hanekapping, Puitenrijginge, Valiezenkoers, Ringsteking, Mastklimming, Meiboomplanting, enz.

De « Wijvenklopping » behoort tot het verleden, maar de klanten van de herbergen die ik in Balegem bezocht, kennen een of ander spreekwoord dat verband houdt met hun volkse spel :

Een goeie vrouw moet slagen krijgen.

Een goede vrouw is zonder hoofd.

Een vrouw zonder slagen is een soepe zonder zout.

Sommige lieden in Gent beelden zich in, dat « Een vrouwe zonder slagen ... » een Gents spreekwoord is. Lodewijk Lievevrouw-Coopman vermeldt het overigens in zijn Gents Woordenboek⁽¹⁾. Alfons de Cock verwijst voor dit spreekwoord naar de achtste jaargang van Biekorf, dus naar 1897.⁽²⁾

---

(1) Lodewijk LIEVEVROUW-COOPMAN : Gents Woordenboek, Gent, 1953, 1324.

(2) Alfons de COCK : Spreekwoorden en Zegswijzen over de vrouwen, de liefde en het huwelijk. Gent, 1914, 1, 24, 58, 267, 268.

A. JOOS : Schatten uit de volkstaal. Spreekwoorden. Gent, 1887, 4de deel, 8.

K. ter LAAN : Nederl. Spreekwoorden, Spreuken en zegswijzen. 's Gravenhage, 1950, nummer 17 blz. 300.

De grondgedachte van deze spreekwoorden staat natuurlijk lijnrecht tegenover andere, b.v. « Vrouwjes moet men zachtjes behandelen » en « Een man heeft weinig ere, als hij een vrouw slaat; is ze boos, dan helpt het niet; is ze goed, dan pleegt hij onrecht ».

« Een goede vrouw is zonder hoofd » treft men reeds aan bij Constantijn Huygens (1596-1687). Alfons de Cock citeert een uitvoerige tekst :

« Wat had de Koning voor, die so veel schone wijven
Haer hoofden, hoofd voor hoofd, dé kappen van har lijven? »

De grondlegger van de volkskunde als wetenschap vermeldt verder Bilderdijk (1756-1831), volgens wie dit epigram berust op een oud Nederduits praatje. Vanouds beelden de uithangborden dergelijk tafereel uit.

« Een goeie vrouw moet slagen krijgen » is helemaal niet beperkt tot Vlaanderen, maar is onder een of andere vorm in bijna gans Europa bekend.

De « Wijvenklopping » te Balegem bestaat alleen in de herinnering van bejaarde personen, maar de klank van de spreekwoorden blijft nog immer in gunstige of ongunstige zin doorklinken.

Volgraag betuig ik mijn herhaalde dank aan de heer Clemens V. Trefois, Melle, aan de heer Verhaegen Robert, ereschooldirekteur, 70 j., Balegem, aan de heer Roger Van Grembergen, Balegem, zoon van de drukker René Van Grembergen.

II. Brugge « Ic hou de broec ».

Het onderwerp « *De Strijd om de Broek* » was zeer populair in de kunst en de letterkunde van de late middeleeuwen en van de renaissance, vooral in Frankrijk, noteert Maurits de Meyer in zijn onvolprezen standaardwerk « *De Volks- en*

Kinderprent in de Nederlanden ». Dit thema vinden we terug in fabliaux of oud-franse vertellingen, zien we uitgebeeld op misericordia's van koorgestoelten in Franse kerken. Maurits de Meyer vermeldt de belangrijkste, en ook Hoogstraten waar het koorgestoelte twee verschillende voorstellingen van de strijd om de broek toont.⁽¹⁾

Prenten tonen de man en vrouw die strijden om de broek, doch soms strijden vrouwen onderling om dit bezit. De vorm van een Lierse suikerbakker brengt eveneens een sprekende uitbeelding van dit laatste onderwerp.

De stalle in de kerk van Rouen toont een man en vrouw die vechten voor de broek. De man houdt blijkbaar een mes in de hand. Is hij zinnens het betwiste goed in stukken te snijden om het niet te moeten afstaan? (Thomas Wright 125)

(1) Maurits de MEYER : *De volks- en kinderprent in de Nederlanden van de 15e tot de 20e eeuw*. Antwerpen-Amsterdam, MCMLXII, 404-406, 495-500.

Maurits van Coppenolle behandelt in een getypt blad, een heemkundige kroniek in het geheimzinnige Brugge, dit thema. Vriend Hervé Stalpaert signaleerde en verstrekte me de tekst, waarvoor ik hem nogmaals mijn dank betuig.⁽²⁾

Brugge : ic hou de brouc.
(copyright ACL)

Het huis nummer dertien in de Corduanierstraat te Brugge bevat tussen de vensters van de eerste verdieping een beeldhouwde steen met een ongewone voorstelling : twee vrouwen, getooid met middeleeuwse klederdracht, vechten voor een broek. Boven de voorstelling leest men lastig een uitgewreten tekst « *ic hou de brouc* ».

De prenten behandelen over het algemeen het geliefde en populaire thema, hoe de man als pantoffelheld allerhande vrouwenwerk opknapt en onbenullig haast, onder de plak ligt, terwijl de kwaadaardige vrouw haar schort verwisselt voor de broek van haar man. Allerlei taferelen en varianten stellen de man(nen) en vrouw(en) in de gekste situaties voor. Telkens gaat het om schampere spot of volkse humor. In Brugge nochtans is er een zonderlinge sage bij betrokken. De duivel in hoogsteigen persoon speelt er de hoofdrol.

Vijf personen zijn in het verhaal betrokken : een weduwnaar meester Jan Claessens, deken van het gild der sceppers of kleermakers, zijn twee knappe dochters Wantje en Siska, Petrus de leergast, en ten slotte een vreemde, voorname en rijke jonker die zich mijnheer de Satabrilla liet noemen.

De kleermaker woont in 1510 Corduanierstraat, nr 13. Achter zijn woning ligt het Kranereitje. Op zekere dag komt de vreemdeling twee kamers huren, die uitgeven op de reie. Hij leeft en betaalt royaal, geeft feestjes, laat de lekkerste dranken en spijsen uit vreemde landen en eigen gewesten voor de kleermaker en zijn dochters brengen. Wantje verwaarloost het huishouden van de weduwnaar en Siska verwaarloost de liefdesbetuigingen van Petrus. Het wantrouwen van deze laatste groeit dag bij dag. Twee punten treffen hem. De vreemde sinjeur leeft en betaalt royaal, flirt met alle meisjes in de stad, maar werkt geen slag. Waar komen de duiten vandaan? Het tweede raadsel betreft de broek van de Satabrilla. Jan Claessens mag menige frak en keurslijf voor de huurder maken, maar nooit een broek. Wonder boven wonder. De broek van dichte, harige stof vertoont geen spoor van sleet. Petrus vermoedt, dat de kurieuze kwast 's nachts naar geheime, winstgevende vergaderingen trekt, met het bootje dat onder het venster van zijn kamer gemeerd lag. Trekt hij er biezonder 's zaterdags henen? De meisjes geloven de leergast niet. Twijfel kwelt hen. Op een zaterdagnacht kloppen ze op de deur van de slaapkamer. Geen antwoord. Ze sluipen binnen. Niemand te zien. Het bed

(2) Mts VAN COPPENOLLE : *ic hou de brouc*, in Heemkundige kroniek in het geheimzinnige Brugge. Brug Fina aug. 1951, 13-15.

is onaangeroerd. Op de stoel bij het open venster ligt de geheimzinnige broek. Ze nemen die mee. Wat zal met de vreemdeling gebeuren, in zijn verwarring? Op die zondagmorgen laat Satabrilla zich niet zien. 't Is nog nooit gebeurd. De meisjes bekennen hun nachtelijke inbraak aan hun vader die een kleine opening in het zitvlak van de broek ontdekt! Bedeesd en bevreesd gooit hij het kledingstuk in het haardvuur. Blauw schemerlicht slaat uit het vuur. Een spiraalvuur danst. Een donderslag weerklinkt. Aan het einde van de spiraal vestigt zich een scherp oog dat vader en dochters bijna hypnotizeert. De spiraal danst rond en steekt alles in brand. Vader en kinderen vluchten. Van de woonst blijft niets anders dan as. De huizen daarrond lijden geen schade, want binst de brand kronkelt de spiraal boven het huis van Claessens. Gouden en zilveren munten in 't geheim in de kelder verstopt, zijn ook verdwenen. Alleen de broek bestaat nog. De vlammen hebben haar nog nieuwe luister gegeven. Jan Claessens is failliet. Petrus en Siska huwen, kennen welstand en nemen de deken van het gild der kleermakers bij hen op. Hij wordt weer een ander mens. Wantje ziet overal en altijd de duivel. Zij vindt de vrede in een klooster.

Later hebben de mensen het huis herbouwd. De Bruggelingen hebben dan de rare steen in de gevel ingemetseld, met de eigenaardige voorstelling en de wondere tekst : Ic hou de brouc!

Maurits Van Coppenolle heeft deze sage in het lang en het breed weergegeven in een blaadje, dat men haast onmogelijk kan vinden.

* * *

Komt er hier een vrouwenplagerij van pas? Vast en zeker. De dochters van Jan Claessens namen deel aan de vele en uitbundige feestjes. Petrus was jaloers op de vreemdeling die er na tegenstribbelen van de kleermaker, zijn intrek had genomen en zo intiem met de twee zusters mocht omgaan. Satabrilla bracht kostelijke kant, gouden oorbengels of damasten stoffen mee en de pronkzieke juffers smukten er zich mee op en fier als keizers kat trokken ze naar de hoogmis of de vespers in de nabije Sint-Donaaskatedraal op de Burg.

Israël van Meckenem beeldde de strijd van man en vrouw om de broek, uit in een kopergravure. (tweede helft van de vijftiende eeuw). Zie M. de Meyer, o.c. 404.

Thomas Wright geeft de voorstelling in zijn werk : Histoire de la caricature et du grotesque dans la littérature et dans l'art, Paris, 1875, blz. 125, maar vervormt de naam « de l'artiste flamand Van Mecken ». De voorstelling toont de zegevierende vrouw die de broek aantrekt!

« De strijd om de broek » zoals in vroegere verhalen en op oude prenten en koorgestoelten wordt niet de hoofdschotel. Alleen de broek levert hier overeenstemming.

Wij zijn nochtans de mening toegedaan, dat de sage en de voorstelling hier thuis horen, omdat ze weinig of niet bekend zijn en gevaar lopen, bij gebrek aan bekendmaking, een andere interpretatie te verkrijgen.

In hoever de duivel in andere sagen met een broek de hoofdrol speelt, is me niet bekend.

« De strijd om de broek » behoort natuurlijk niet tot het verleden. Deze kamp zal immer stof leveren. b.v. voor volkse liederen en leuke revues. Voor Gent kunnen we er dadelijk twee typische aanhalen.

De revue 1937 « Gent Overende! » in een proloog en twee bedrijven door Henri Van Daele in de Minardschouwburg bracht o.a. een lied :

Mannen! Ten strijde voor 't behoud van ons broek!

Twee strofen bezingen de emancipatie van de vrouwen. Zij willen overal de plaatsen van de mannen innemen, ook in het bestuur van het land. De mannen worden martelaren en krijgen levenslange dwangarbeid, als ze de ontwikkeling niet remmen. Het refrein brengt in een revue-trant het thema :

*Laat mannen schallen de klaroen
't Vrouwvolk dat wil ons de broek afdoen,
En ons thans duwen in de hoek,
Komt op ten strijde voor ons broek!*

In 1941 biedt Romain De Coninck in zijn revue :

Wie es boas? De Man of de Vrêwe?

in twee bedrijven en tien taferelen dezelfde gedachte.

III. Denderbelle. De Tongslippers

« Wie te Denderbelle op toernee is en even rondsnuistert naar wat er aan merkwaardigs is te zien, wordt er zeven keren op de tien verwezen naar het « Hof van de Tongenslijpers ». Dat hof wordt aldus geheten, omdat er zich tuinbeeldjes bevinden die voorstellen : twee mannen die een oud wijfke de tong slijpen op een slijpsteen, met een paar toeschouwers daarbij die over de bestraffende, kurieuze operatie blijkbaar in de hemel zijn ».

Aldus begint de heem- en volkskundige Pol Heyns (Herentals 1906 - Bonheiden 1960) een artikel over « Tongen Slijpen » in het weekblad « Ons Volk », Brussel, van 1 augustus 1948, dus ... twintig jaren geleden.

Aan het slot van zijn artikel stelt Pol Heyns de vraag of « in de tuin van onze oude Vlaamse pachthoeven misschien nog zulke beeldjes staan? Het zou interessant zijn er eens een kollektie van aan te leggen. Zij zouden ons aantonen, dat Breughel nog niet dood is in het karakter en het gemoed van ons volk ».

Op 5 juli 1962 heeft de rubriek « Beknopt Verslag » van de krantengroep « De Standaard » de vraag herhaald, maar daar is blijkbaar geen enkele aanwijzing of verwijzing op gevolgd.

Daar bestaat kans aan de hand van de voorstelling te bewijzen, hoe onze mensen op de lange kwatongen gebeten zijn. Onze woordenschat beschikt over een rijke voorraad om dergelijke klappen te brandmerken, zoals Pol Heyns bewijst : lameren, klapwijven, babbeltoten, lariemoeren, roddelkousen, ratelkonten, snatergaten, klabettermolens, kwetters, klapspanen, leuterkousen, klapekstern, rammelkousen. semmeltrien, lastertongen, snapsters, taterkonten, achterklapsters, vuiltongen, vileinigen, ereschendsters, enz.

Naast de verwijtnamen kunnen er spreekwoorden hun beurt krijgen, maar dan komen we in de studies van Alfons de Cock en anderen voor dit vak terecht.

De vorm « tongslippers » of « tongenslijper(s) » trof ik in geen woordenboeken aan. Hoe oud is het beeld te Denderbelle? Niemand kan het met zekerheid of enigszins bij benadering verklaren.

Bejaarde lieden beweren, dat de beelden dateren uit de jaren 1700. Dat is een mondelinge traditie. Tot in 1965 plaatste de eigenaar A. Van Damme elk jaar op Sinksen de beelden in zijn voortuin tot het einde van de zomer. De juiste betekenis

Tongslipper in het Museum voor Volkskunde, Gent.

In Denderbelle bestaat een beeldengroep : een man met viool, 57 cm h. en 26 cm br., een vrouw met bezem en gebalde vuist, 57 cm h. en 32 cm br., twee mannen en een vrouw en slijpsteen vormen het centraal deel, 55 cm h. en 63 cm br.

Gustaaf Taelman, overleden in 1946 te Oise en Provence, lid van de bestuurscommissie van het toenmalig museum voor folklore, schonk een verzameling tuinbeeldjes aan het museum, waarbij waarschijnlijk ook « de tongenslijper » hoort. Bij testament legateerde hij aan de stad Gent zijn eigendom gelegen in de Prooststraat en de Buitenhof, het laatste overblijfsel van de militaire gebouwen in het Spaans kasteel opgetrokken.

Verdere bijzonderheden over dit tuinbeeldje zijn voorlopig niet bekend. Het is 44 cm hoog en aan de voet 28 cm breed. De weergave van het beeld, in het Museum voor Volkskunde te Gent, hierbij spreekt boekdelen.

is duidelijk : een spotternij met klappeien, en met het feit, dat vrouwen tongen niet verslijten. Over de herkomst tast men totaal in het duister.

Het huis draagt intussen de naam « Het Tongslijpershof ». Dat kwam tot uiting, toen notaris Achille Eeman van Lebbeke bij de verkoop van een reeks woningen in de Kapellestraat te Denderbelle in november 1966 liet aankondigen :

OPENBARE VERKOPING

van een belangrijke, ruime en uiterst welgelegen

E I G E N D O M

w. o. burgershuis « de tongenslijpers ».

De akte vermeldt niet alleen de verkoop van het burgershuis, maar tevens de verkoop van het beeld. Louis Van den Broeck, die te Herdersem op de Grote Baan woont, werd de nieuwe eigenaar. Maar ook het Gemeentebestuur liet zich niet ongelegen en liet eveneens een bepaalde clause in de akte aanbrengen, namelijk, « dat niemand de tongenslijpers mag verkopen of verwijderen van de plaats van herkomst » de gemeente Denderbelle «, dat de eigenaars van het hof zich verbinden

Frans Van Immerseel plaatst bij zijn tekening het onderschrift :

« Distels en doornen steken zeer, boze tongen nog veel meer ».

en verplichten de beeldjes te onderhouden en ten toon te stellen, maar in geen geval te vervreemden of verkopen ... ».

De nieuwe eigenaar van de woning, de heer L. Van den Broeck-Michiels zal vanaf 1969 de traditie hernemen; op de kermisdagen, d.w.z. ter gelegenheid van Pinksteren en van O.-L.-Vrouw Halfoogst, zullen de waardevolle beelden in de voortuin hun plaats innemen.

Frans Van Immerseel heeft in zijn bekende reeds uitbeeldingen van volkspreuken en - gezegden ook een plaat aan dit thema gewijd. Hier ziet u er een afdruk van. Hij geeft als onderschrift :

« Distels en doornen steken zeer, boze tongen nog veel meer ».

Het slijpen van personen op een steen inspireerde de Gentse liedjesdichter Nand Snoeck in zijn parodie « Scharesliep ». Hier leest u het laatste « completje » :

*Ministers die in onze staat
Vele beloven deur geproat
Maar zelf' alles opstrijken :
De valsaards, 't zij gruut of gemeen,
Ik duwde z' al op mijne steen
'k zoe hulder ghiel afslijpen!*

De populaire Gentse artieste Hélène Marechal vertolkte dit lied.

De oogst is sober. We kunnen slechts besluiten met de vraag die de betreurde Pol Heyns als hoofdredakteur in « Ons Volk » stelde : Staan er hier of daar nog zulke beeldjes? Leuke antwoorden en vondsten kunnen licht brengen in of rond deze olijke en vrolijke uitbeelding. Vrouwenplagerijen brengen ons naar de kermis, volkshumor en spot. Breughel zwaait er de skepter.

Renaat VAN DER LINDEN

Jozef Sadones Liedjeszanger uit Geraardsbergen

Mijn enig doel bestaat erin degenen die belangstelling opbrengen voor volkslied en liedjeszangers in kennis te stellen met een paar liederteksten die in een heel nauw verband staan met de handel en de wandel van een onzer (ik bedoel Oost-vlaamse) bekendste, vruchtbaarste en verdienstelijkste 19de eeuwse volkszangers: Jozef Sadones.

Veel is er weliswaar over die handel en wandel niet geweten. Hoe zou het trouwens ook kunnen? Tijdgenoten hebben het blijkbaar niet nodig geoordeeld veel woorden over het curriculum vitae van onze marktzanger de nek te breken. Wat we (dan toch eindelijk) aan de weet gekomen zijn danken we grotendeels aan de spaarzame uitlatingen die de man zelf in zijn liedjes zorgvuldig gegeven heeft.

Josephus Sadones werd geboren te Oprakel op klaasdag 1755. Dat hij geen gelegenheid laat voorbijgaan om zijn lezers of liever zijn toehoorders aan dat detail van zijn levensloop te herinneren? In « Een liedeken vol plaisir op de schalkheyd van het Vier; stemme: Wat geeft den mensch dog meer genugten » en in « Eerbaere saemen spraeke; stemme: Vreugd wat bly geraes of Santon vive sans faim » ondertekent hij zijn teksten met *composuit Sadones Natif d'Opracle*, aldus vrijmoedig te kennen gevend dat hij niet weinig thuis was in de Franse « taele ». Dat het Latijn hem in geen mindere mate onverschillig laat verkondigt hij in het liedje dat hij Minne klagt (stemme: Lest gienk ik met myn schip op zee laveren) betiteld heeft. Nu vernemen we dat hij is: Joseph Sadones natus in Opracle Regione Alostanna.⁽¹⁾

Hij verloor vroeg zijn ouders, zodat hij noch de tijd noch de gelegenheid kreeg een paar broeken op de schoolbanken te verslijten. Wat zeggen wil dat hij nog als kind op de arbeidsmarkt terecht kwam. Op welk tijdstip hij ertoe kwam zich de lees- en schrijftechnieken eigen te maken is niet met zekerheid te zeggen. Piron⁽²⁾, zijn enige biograaf, beweert dat de man op zijn 24e jaar nog steeds « onwetend in de schrijfkunst » was. Dat kan niet aangezien Sadones zelf getuigt (zie tekst 3): 'k heb acht-en-dertig jaren tyd ... myn werkskens uitgebreid. In aanmerking genomen dat hij overleed in 1816 (volgens Piron op 19 oktober, volgens De Schuyter⁽³⁾ op 17 oktober) dus de leeftijd bereikte van 61 jaar, had hij op zijn 23ste jaar (61—38=23) de schrijfkunst wel degelijk onder de knie.

Zijn omgang met vakgenoten, met name met de Antwerpse marktzanger Jan Baptist had voor onze Oprakelaar een heel belangrijk gevolg: in 1785 trad hij namelijk in het huwelijk met de zingende dochter van de Antwerpenaar. Het is nogmaals Sadones zelf die ons die heuglijke gebeurtenis meedeelt onderaan menig sentimenteel dichtwerk. Om slechts een paar voorbeelden te vermelden: zijn « Blyeyndige Historie waer in vertoont word de standvastige Liefde van Ferdinandus

(1) Verzameling Liederer, Bibl. Univ. A 1257.

(2) C. F. A. PIRON. *Algemeene Levensbeschrijving der Mannen en Vrouwen van België*, Mechelen, 1860, blz. 342.

(3) Jan de SCHUYTER, *Rolzangers en Rolzangersliederen*, Antwerpen, 1944, blz. 23.

Baupret ende Rosalinde de Turanne dogter van den Marquis de Turanne uyt Parys, alles getrokken uyt den op-regten Franschen Jaer-Boek 1786; stemme : Mon cher père le Roi » besluit hij met deze naïeve, rechte en rijmende opbiechting : Joseph Sadones componist getrouwt met de Dogter van Jan Baptist. Op een andere plaats verstrekt hij ons over zijn echtgenote een inderdaad interessante bijzonderheid wanneer hij ons dit kwatrijn aanbiedt :

Jozef Sadones, zanger en componist.
Getrouwt, met de dogter van Jan Baptist,
een dogter die wel zeven jaer
gezongen heeft met haeren vaer.⁽⁴⁾

Bij het derwijze ondertekenen van een zijner liederen heeft hij ontegensprekelijk in het voetspoor getreden van zijn behuwdvader Jan Baptist toen die een van zijn werken met dit rijmpje afsloot :

Singt vrolyk zonder list
u dienaer Jan Baptist.⁽⁵⁾

De huwelijksinzegening van Jozef Sadones gebeurde alleszins niet in zijn geboortedorp maar naar alle waarschijnlijkheid te Geraardsbergen, de stad die hij van meet af aan als zijn tweede vaderstad aanzien heeft en waar hij overleden en begraven is. Aalst schijnt hem eveneens nauw aan het hart gelegen te hebben; hoe anders te verklaren dat hij dat ander liedje « Wonder baere Historie voor gevallen in ende ontrent de Stad Prag in Bohemen » met deze ontboezeming bezegelt : gedigt ende gezongen door Joseph Sadones Aelsterschen jongen.⁽⁶⁾

Van de zeven kinderen die zijn vrouw hem schonk (zie tekst 3) bereikten slechts drie de volwassen leeftijd : Johan (Jan Baptist), petekind van de Antwerpenaar, Henri en een dochter, wier voornaam nergens genoemd wordt.

Johan schijnt een loopbaan in « d'actif armee »⁽⁷⁾ gezocht te hebben. De andere jongen, die zijn geluk op een kantoor beproefd had, hield het daar ongelukkigerwijze niet lang uit : « veerthien maend en thien dagen, tot Smert van Vader en Moeder » zoals hij het later, toen hij zelf zanger geworden was, in een van zijn liedjes allerstunteligst verteld heeft.⁽⁷⁾ Hij belandt ook bij het leger, vertoeft achtereenvolgens te Gent, te Antwerpen, te Mechelen. te Brussel en te Leuven. Het was maar na beëindiging van zijn legerdienst dat hij (voor goed) in het wereldje van de rolzanger terecht komt. Zijn beweegreden is prijzenswaard en toe te juichen, hij wil uit al zijn krachten het gezin in het onderhoud helpen voorzien :

voor myn Moeder en Vader
reys ik van dorp en sté
zoo lang als ik zal kunnen
wil ik met al' myn magt
myn Ouders ondersteunen
z'hebben my opgebracht. »⁽⁷⁾

---

(4) Jan de Schuyter, t.a.p., blz. 16.

(5) Diversche Varia Liedikens, Bibl. Univ. BL. 5763²⁰.

(6) Diversche Varia Liedikens. BL. 5763¹⁰.

(7) Gezang op mij Henri Sadones, stemme Partons pour la Syrie, door Henri Sadones, in : Verzameling van Vlaemache Liedekens en eenige prozastukken, Bibl. Univ. G 4002⁶. Op hetzelfde vliegende blaadje staan nog 3 liederteksten : a) Den nieuwen Pierlala; 2) Gezang, stemme Het Brugsch Spinnewil; 3) Oorlogsgezang, stemme Vanden Handel, gereymt en gezongen door J. Sadones van Geeraerdsbergen. Heel uitzonderlijk illustreert een houtsnede (3 cm X 9 cm) het laatstgenoemd lied.

Van Jozefs dochter weten we alleen dat ze reeds als kind haar ouders op hun zwerftochten door het Vlaamse land vergezelde. Laten we nogmaals de oude aan het woord :

Myn kind wilt bedaeren
Gy zyt nog zoo theer
Gy zyt maer thien jaeren
Wynig maenden meer.⁽⁸⁾

Een ander lied, ditmaal een « Saemen Spraeke tusschen den Zanger Sadones en zijn Dochterken », stemme Van de Liberteyr, vangt met deze regels aan :

Vader laet my met u reyzen
om de Landen te doorzien.⁽⁸⁾

Verder geen bericht, hoe luttel ook, over het meisje.

Doch keren we naar Sadones terug. Er zal wel geen volkszanger aan te wijzen zijn die zulke ontzaglijke massa liederteksten op zijn naam staan heeft. De traditie wil dat hij er niet minder dan 3000 zou samengesteld hebben. Het is Piron die als eerste met dit reuzenaantal voor de dag gekomen is, spijtig genoeg zonder een enkele bewijsplaats voor te leggen. Jan Broeckaert⁽⁹⁾ vergenoegt er zich mee de bewering van Piron te beamen, ook al weer zonder met een enkel woord te verklappen waar we die stapels vliegende blaadjes eventueel kunnen tegen komen. Het zal wel waar zijn dat slechts een minimaal gedeelte van Sadones' productie in een of andere drukkerij terecht gekomen is, toch wil het ons voorkomen dat nog veel tot nog toe onbekende zaken uit verborgen hoeken en kanten op te diepen zijn.

Sadones was, hoeft het gezegd, een kind van zijn tijd, die van zijn ministrelen veel didaktiek en veel stichtende wijsheid verwachtte. Muntte onze dichter in de beoefening van deze woordkunst zoveel meer uit dan zijn vakgenoten? Het zal wel het geval geweest zijn, want anders had men hem niet volmondig de eretitel van Zedige Béranger (1780-1857) van Vlaanderen toegekend.

Dat de Napoleontische periode uit onze geschiedenis een geweldige en overweldigende indruk op onze zachtmoedige en gevoelige volksjongen moet gemaakt hebben ligt voor de hand. Ontelbaar zijn dan ook de liedjes die de bevrijding van ons land bezingen :

Maekt vreugden ô brave Belgen,
Zoo wel jongheyd, vrouw als man.⁽¹⁰⁾
Napoleon doet vleugels aen, 't word tyd,
Om mé over de zee te gaen, 't word tyd.⁽¹¹⁾
Komt hier van breed en wyd,

(8) Korte Samenspraeke tusschen den Sanger Sadones zyne Vrouw en Dogter, aangehaald door Pol de Mont in De Vlaamsche « Componisten » ofte Liedjeszangers, Volkskunde III (1890) 28.

(9) Jan BROECKAERT, Bibliographische Mededeeling in Verslagen en Mededeelingen der Kon. Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent, 1895, 552 e. v.

(10) Gezang op Napoleon, stemme Joseph in Egipten. Volkskunde, III (1890) 89. Onderaan dit lied dit kwatrijn :

Door my Sadones die met veel zwaer gepeyzen
Tien maenden ziecklyk ben en onbekwaem tot reyzen;
Maer mynen jongsten zoon bezorgt my onderstand
Myn oudsten is in dienst voor vorst en vaderland.

(11) Het Kraem van Napoleon, stemme Koekoek. Volkskunde. III (1890) 87.

Bemerkt hoe de regtveirigheyd,⁽¹²⁾

Fransche ratten rold uw' matten
Wilt naer huys nu keeren.⁽¹³⁾

Het Fransch gespuys is op de vlugt
sy loopen snel gelyk de haesen.⁽¹⁴⁾

Napoleon zit op de brug ô zee,
Met een schoon pakje op zyn rug ô zee.⁽¹⁵⁾

Enmaal de sombere dagen achter de rug verheerlijkt hij in zijn rijmen met veel overtuiging en nog meer geestdrift de betere tijden die hij in het verschiet ziet opdagen. In de eerste plaats is het koning Willem van wïe hij zich als een hechte en vurige supporter laat kennen. Hij zinge :

Manneken-Pis van Geraardsbergen — Houtsnede door K. Rosier
Houtblok van K. Rosier

(12) *Verwondlendersweirdige Victorie behaald door de zegenpraelende Legers der schrandere Natie van Frankrijk, stemme Van den Lierman, Volkskunde, III (1890) 70.*

(13) *Verzameling van Vlaemsche Liedekens, Bibl. Univ. G 4002 1.*

(14) *Verzameling van Vlaemsche Liedekens, Bibl. Univ. G 4002 1.*

(15) *Verzameling van Vlaemsche Liedekens, Bibl. Univ. G 4002 2.*

Fama (faam?) blaest uw trompet door d'hooge wolken
Op eenen toon gansch zoet en lieffelyk.⁽¹⁶⁾

de deugden van de nieuwe vorst in dezelfde toonaard grootsprakerig ophemelend.

We wezen er reeds op dat Sadones het grootste deel van zijn leven in Geraardsbergen doorbracht. Veelvuldig zijn dan ook zijn liedjes die de stempel van die residentie opvallend dragen. Als we een van die gewrochten onverkort en zonder ook maar iets te wijzigen noch aan de aangenomen spelling noch aan de gebruikte punctuatie overschrijven, doen we zulks om meer dan een reden. In eerste instantie omdat de man er het eeuwenoud zinnebeeld van zijn aangenomen vaderstad, het *Manneken-Pis*, in bezingt. Doch wellicht nog meer omdat we menen dat het de moeite loont het uit het vergeetboek te halen. Inderdaad had men het niet totaal uit het oog verloren, V. van Bossuyt zou zijn uitstekend gedocumenteerd en beslist lezenswaard boekje⁽¹⁷⁾ niet voltooid hebben zonder van dat lied melding gemaakt te hebben.

EEN LIEDEKEN GEMAEKT TOT LOF VAN HET MANNEKEN PIS TOT GEERAERDSBERGE

Op de Stemme Den groenen Mey vol soete geur

Komt Borgers met ons kermis,
laet ons groeten 't manneken pis,
die hier vol liefd' en vré,
woont in d'Edel sté,
van Geeraerdsberge,
het is nu soo menig Jaer,
dat hy aen ons jond te gaer,
zyn koel en klaer fontyn,
voor die 't zy groot of kleyn,
met dorst beladen zyn,

't Manneken pis staet op zyn beste,
hy wenscht ider den goeden dag a, a, a,
van Zuyd, en Noord, Oosten en Westen,
met eenen vrindelyken lag.

Daer is niet eenen Herbergier,
of zy nemen in hem plaisier;
hebben zy drank te kort,
hy zyn nat uyt stort,
om die te verlangen
drinkt hy noyd ontloopt hy zyn gelaeg,
maer betaelt altyd den zelve dag,
als hy te kerremis gaet,
hy drinkt naer volgens staet,
maer noyd geen limonaedt.

(16) Aanhef van het lied: Lof schatterende gezang op Z. H. Willem van Oranje, Koning der Belgen, stemme Marche du Duc de Saxe Weimar, Volkskunde, III, 129.

(17) Vinc. VAN BOSSUYT, *Manneken-Pis, Historiek en Legendes*, Brussel, 1957.

Den Ketelaere met den Smit
maekt hy door zyn waeters wit,
Hoedmækers ligt van sin,
met veel liefd' en min,
wild hy ook besproeyen,
al de been-houwers in dese sté,
konnen zyn nat gebruyken voor Thé,
Hairscherders, Paruquier,
die wilt spaeren het bier,
drinkt van zyn waeter hier,

Hy is tot idereen beleeft,
schoon hy voor niet te drinken geeft,
hy groet zeer liefgetal,
ook de Pelgrims al,
die van Halle komen,
ende uyt een seer goed borst,
laet hy ieder laeven zynen dorst,
nog noyt en word men sat,
van zyn koel vogtig nat,
wat Eer voor onse Stad.

Thuiswever aan de arbeid. — Houtsnede door K. Rosier
Houtblok van K. Rosier

'K geloof dat' er niet een Wever is,
die klaegt van het manneken Pis,
de Spinnerssen van 't land,
konnen hunnen brand,
door zyn waeters blusschen,
al de Spellewerkerssen fyn grof,
spreken van 't manneken Pis eer en lof,

jae daer is vrouw nog man,
die anders seggen kan,
als eer en lof daervan.

Geen Kleermaeker van hem klaegt,
dat hy een kleet te borgens draeg,
Schoenmaekers fyn van sné,
die pryzen ook mé,
zynen goeden handel,
Kuypers ende Metsers geel present,
schoon zy met zyn nat niet zyn content,
pryzen hem nog te gaer,
en seggen hy is klaer,
en het gedrag de vaer.

Het is omdat hy hem wel draegt,
als dat er niemant van hem klaegt,
en zyn stil swygentheyt,
doet de minsaemheyt
tot een ider groeyen,
niemant en moet van hem zyn beschaemt,
want noyt en heeft hy niemant genaemt,
nochtans hy heeft menig nagt,
de gangers afgewagt,
al van vrouw Venus jagt,

Gy Cretiquers met momus schaer,
gy midas kinders al te gaer,
neemt hier aen hem een leer,
want 't is meerder eer,
swygen als veel spreken,
als gy ider laet in ruste en vré,
gelyk ons Pieterken van dese sté,
zult gy worden bemint,
en elk sal wel gesint,
u houden voor zyn vrindt.

EYNDE Door Josephus Sadones Componist
woonende Tot Geeraerdsberge

Bij de laatste strofe willen we even stilstaan. Heeft Sadones vanwege zijn soortgelijken afgunst en vernedering moeten ondervinden of was hij te gevoelig voor de manier waarop zij zijn werk beoordeelden? We weten het niet, maar zeker is dat hij geen gelegenheid onbenut liet om uiting te geven aan zijn ontgoocheling en zijn ongenoegen. Tegelijkertijd kan men vaststellen welke voorliefde hij aan de dag legt voor het oproepen van mytologische figuren: Momos, de Griekse god van de spot, de afkeuring en de berisping; Midas, die andere Griek, die niettegenstaande zijn ezelsoren de gave bezat alles wat hij aanraakte in zuiver goud te doen veranderen.

---

(18) Een aengenaem Liedeken, stemme Ach God der min aenhoord myn klagten. G 5763 ²¹.
Een Saeme Spraeke van Moeder ende dochter. stemme Wat lyd myn hert als ik aenschouwe,
G 5763 ¹³.

Op een andere plaats⁽¹⁹⁾ roept hij dezelfde personages op, maar — heeft hij werkelijk zo'n overdreven dunk van zich zelf of is het gewoonweg een goedkoop middel om zijn wrevel weg te reageren — laat zich kennen als een alles behalve van nederigheid uitblinkend iemand :

Ik weet dat Momus Schaer
met alle Midas Kinderen
willen door schimp en spot
hun eveneens verhinderen,
maer een Minerva's kind
begaeft met goed verstand
laet elk in rust en vré
in steden en op 't land.

En toch is onze marktzanger een allerbeminnelijkste, goedaardige, huiselijke kerel geweest. Een met een zachtaardig en affektief karakter. Dat blijkt niet alleen uit de geest die uit zijn liederen straalt :

Ik dichte menig lied,
maer 'k en trach niemant 't hind'ren
En 'k hôp hier door het brood
te Winn' voor vrouw en kind'ren
'k hôp geen omstigtinge
te geven aen de Jongheyd,
Ik singe met Permissie
van de Overheyd.⁽²⁰⁾

Door Sadones Componist,
Regten haeter van den twist.
Sadones, zes-en-twintig jaer getrouwd :
singt nu nog openbaer :
Met zyne vrouw : dit zeldzaem paer :
zyn honderd-en-acht jaer.
J. Sadones.
Ben ik in myn hoop bedrogen
bezieet my met geen leelyk oogen.⁽²¹⁾

maar niet in het minst uit de reputatie die tientallen jaren na zijn overlijden nog levendig in stand werd gehouden. Evenals enkele van zijn liedjes die toen nog gezongen werden.

Een enkel werkelijk typerend voorbeeld moge hier aangehaald worden; het is ten andere zo goed als onbekend.

Het feit moet zich voorgedaan hebben tussen de jaren 1857 en 1865, dus in een periode van hevige partijpolitieke twisten. Napoleon Destanberg (7 febr. 1829 — 4 sept. 1875), alias Cies van Gent, onze honderd procent Gentse dichter - journalist - toneelschrijver - pamflettist - polemist, had het waarschijnlijk gedurende een kiesstrijd aan de stok gehad met een « klerikale » tegenstander. Deze had hem,

(19) Een nieuw gezang tot lof van den drank door den componist Sadonium, stemme ô Mahomet ô Paradys de Famme, G 5763¹⁴.

(20) Mey-Minne Lied gedigt en gezongen door Josephus Sadones woonachtig tot Geeraerdsberge. stemme Le Meunier, G 5763¹⁸.

(21) Pol de MONT, Volkskunde VIII, 137.

schuil gaande achter het pseudoniem van « Indépendant », het verwijt toegestuurd een Sadones te zijn. Wat een faam moet die Oprakelse liedjeszanger toch gehad hebben om ruim 50 jaar na zijn dood nog dermate op de tong te rijden! Wat er ook van zij, Destanberg, die niet van gisteren was, riposteerde op een echte Cies van Gentse manier, namelijk door van die Sadones een portret ten voeten uit te konterfijten.

SADONES

Indépendant, dien ik wel ken,
Gij zegt dat ik Sadones ben.
Dat hebt gij als een schimp geschreven.
Welnu : al wat ik vraag aan God,
Is dat hij mij Sadones' lot
Zou geven ! . . . .

Sadones was een arme vent,
Die met zijn liedjes veld en steden
Doorliep en gunstig stond bekend,
Omdat hij altijd was tevreden.
Hij zong van als het daglicht blonk,
Om eerlijk 't daaglijksch brood te winnen,

Repeterende Rolzanger. — Houtsneede door K. Rosier
Houtblok van K. Rosier

Hij zong nog als de zonne zonk
 En ging ter rust, verblijd van zinnen.
 Sadones moest in 't politiek,
 Bij elke kiezing niet gaan wroeten,
 Hij moest geen laffe, vuile klik
 Voor leugen en verraad doen boeten.
 Hij moest met geene forsche greep,
 Het masker van haar aanzicht rukken,
 Hij moest de knopen zijner zweep
 Niet op 't Tartuffen-voorhoofd drukken! (21a)

Sadones zag alleen rond hem
 Den gullen lach der kameraden,
 En klonk zijn lied en klonk zijn stem,
 't Was niet tot lastren of verraden.
 Hij was geen slaaf voor 't oordje of twee,
 Dat men hem gaf voor zijne zangen,
 En naar eens anders druk of wee
 Zag men dien braven nooit verlangen.
 Zijn hert was zuiver als zijn lied.
 Zijn voet ging recht gelijk zijn herte.
 Een elk bemoddren deed hij niet,
 Geen mensch deed hij vrijwillig smerte.
 Hij stierf zoo als hij had geleefd,
 Met geene vlek op zijn geweten,
 Hij rust in vrede, want hij heeft
 Het brood des lasters nooit geëten. (23)

De derde tekst die we meedelen mag wel de belangrijkste genoemd worden. Enerzijds omdat hij tot nog toe niet gepubliceerd werd, anderzijds omdat hij terecht mag aangezien worden als een van de laatste, wellicht als het laatste van de Sadonese gewrochten. Veel kommentaar wensen we er niet aan toe te voegen: het testament spreekt voor zich zelf. Bepalen we er ons alleen bij te noteren dat het lied (groot formaat) gedrukt werd door een van de Ieperse drukkers Lambin, de Ieperse Van Paemel, die een groot aantal liederen heeft uitgegeven.

TESTAMENT VAN SADONES,

gevonden in zyn Lessenaer, in October, ten jare 1817,
 door hem opgesteld in September 1816,
 achttien dagen voor zyne dood, volgens eigene onderteekening.

STEMME: — Reviens, cruels Epoux.

Myn ziel nadert de eeuwigheid,
 D'ouden Sadones die gaat sterven,
 Ziet hier myn testament bereid,
 'T gon ik laet aen myn' vrienden erven.

(21a) Tartuffe: hoofdpersoon in een blijspel van Molière als type van een huichelaar.

(22) Lodewijk de VRIESE, De Volksdichter Napoleon Destanberg herdacht, Zonclagsblad, Gent, S.M. Het Licht, 20 jan. 1916 e.v.

(23) N. DESTANBERG. Al de Liberale Liedjes en Gedichten. Gent, 1866, Bibl. Univ. A. 18806.

'K heb acht-en-dertig jaren tyd,
In Vlaend'ren en Brabant te gader,
Myn leege werkskens uitgebreid,
Maer nu komt my de dood gauw nader.

'K schenk aen u, telgen, alle dry,
Myn' vrouw, uw' allerbraefste moeder,
'K beveel die aen u, staet haer by!
Zy was zoolang uwe behoeder;
Denkt, kinders, welk een pyn en smert
Die moeder voor u heeft verdragen,
Peist hoe z' u drukte, aen haer hert,
In uwe teedre jonge dagen.

'K schenk u, ô deugdzaamē Johan,
Myn' vrouw, thans dry-en-dertig jaren,
Sadones, uwen vriend en man,
Wyl hy naer d'eeuwigheid moet varen,
Dry kinders die wy kweeken 't saem,
Die ons van zeven zyn gebleven,
Waervan gy draegt de moedersnaem,
Dat zy u ondersteuning geven.

'K schenk u, ô kinders, met malkaër,
Benevens u, al myne bloedvrienden!
Al de ziels- en hertsvreugd te gaër
Waerdoor gy stadig vreë kond vinden;
Dat nooit geen afgunst of van nyd,
O kinders, in uw hert komt wonen,
Dat geen slange gift u bestryd!
O teedre dochter! ô twee zonen!

Ik schenk, dat 't in myn macht bestond,
Aen u, Keizers en koningen,
Het aerdsch- en eeuwig vreë verbond,
Dat u nooit geene vraek komt dwingen.
Voors dat alle ander overheid
Heeft zorg voor zyne onderzaten
Betrachten hun geluk altyd
En den wereldschen heblust haten.

'K schenk 't zienlyk hoofd der heilige kerk,
Gods stadhouder: den Paus van Rome,
Dat, door zyn vlyt, de deugd versterkt,
Dat allen sterv'ling ingenomen
Zyn voor de wet van Godes zoon
Voorts aen de zielherders te gader,
Dat zy den weg naer 's hemelstroom
Wyzen aen kinders, moeders, vader.

'K schenk u, myn wensch van aerdschgeluk,
Hierna, het eeuwig; vaders, moeders,
Dat d'hemel u behoud van druk
Benevens u, zusters en broeders.
'K schenk door myn wensch aen baes, bazin,

Waer dat ik meermaels kwam vernachten,
Het aerdsch en het eeuwig gewin
Dat zy den weg der deugd betrachten.

Adieu! brave reiziers te saem,
'K schenk u, door wensch, wel te verkoopen,
Betracht door deugden, eer en faem,
Waermeê gy 't zielnut mogt verhoppen.
'K schenk u, myn wensch, ô dichtersry!
Deugd en leer uit uw pen te vloeijen
Dat uwen naem onsterfelyk zy,
Wilt alle ontstichtinge verfoeijen.

'K schenk door wensch die in deugden praelt,
Gestadig die te blyven eeren,
En wie is van 't recht pad verdwaelt
Dat zy hun haest mogen bekeeren.
Want wanneer ons sterfuer komt aen,
Hoe ook de boosheid is der menschen,
Is het om 't hebben wel gedaen
Dat men ziekoogende komt wenschen.

Adieu! ik vraag vergiffenis,
Aen wie ik ooit heb iets misdreven,
Dat geenen haet hun doelwit is:
Ik staek, haest eindigt hier myn leven;
Bid voor my, ouderdom, jongheid,
Op dat wy, vreugdiglyk, te samen
De blinkende Dry-Eenigheid,
Loven in eeuwigheden, amen.

Nº 80

Te bekomen by LAMBIN-GELDHOF, Drukker en Boekverkoper,
Grootte Markt, 14, en hoek der Dixmudestraet, te Yperen.

Om te eindigen wil ik nog even de aandacht vestigen op een eigenaardigheid die we bij Sadones in een meer uitgesproken manier aantreffen dan om het even bij welke andere marktzanger. Ik bedoel de voorliefde die hij had voor het aanwenden van alleszins niet alledaagse stilistische buitenissigheden; voorliefde die hij zonder enige twijfel afgekeken heeft van de Signors, u weet wel, die fameuze « faktors » die in de zuidwestelijke hoek van onze provincie gedurende meer dan een eeuw in de rederijersmilieus een niet geringe rol gespeeld hebben.⁽²⁴⁾

Dat onze dichter nu en dan een kronogram in zijn teksten gegeven heeft hoeft ons niet te verwonderen. Anderen deden het ook. Het is maar jammer dat hij het niet veelvuldiger gedaan heeft. De datering van zijn talrijke produktie zou er zeker niet slecht bij gevaren hebben.

Zijn « Een Nieuw-Jaer Gesang », stemme Den groennen Mey vol soeten geur⁽²⁵⁾ voorziet hij prompt van een jaer-schrift:

gY zlet hler nleUW-Jaer WensCh,
van saDones aen eLk MensCh.

= 1787

(24) M. van WESEMAEL. Voetklemmen en Schietgeweren verborgen in onschuldige Argumenten, Jaarboek der Kon. Soev. Hoofdkamer van Retorica « De Fontaine ». Gent, 1967.

(25) G 5763 21.

en wat verder van een acrostichon :

J k wensch aen ider een geluk voorspoet en Zegen
O ok dat den eenen mensch den and'ren is genegen
S onder een valsch gemoet ofte geveynsden zin,
E n zonder nydigheyd, doodsteke van Liefde en mijn,
P raelt waere broeders praet in suyver Liefdewerken,
H ier zal uw herte dan door vré en rust versterken.
S schouwd die de twisten saekt, vlugt de oneenigheyd,
A en kleeft u altyd vast aen de menschlievendheyd,
D an zal het bloed van 't Lam ons tot de vreugden brengen,
O om naer dees levens oop by alle Hemelingen,
N evens de rechte hand van Godt dryeenigheid,
E en plaets 't hebben vol vreugd voor alle Eeuwigheyd,
S ulke Liedtjen vol van vreugd Dind tot Leerling voor de Jeugd.

Het lied « Herdersgezang » stemme Vraegse Sadones, dat op hetzelfde vliegend blaadje gedrukt staat. besluit de schrijver met een onvervalst Signors cryptogram :

D TI   VOO   MY   PLAIS
A   S   R   N   IER
LDEE   WE K   U   H
34S2PH S1D4N2S

Het valt natuurlijk niet moeilijk het naïef letterspelletje op te lossen. We lezen :

Dat is voor myn plaisier
Al dees werk nu hier.

Joseph Sadones

M. VAN WESEMAEL

In Memoriam Mevrouw R. Vankenhove-De Wandel

Op 8 oktober 1968, zestien maanden na het heengaan van haar echtgenoot⁽¹⁾ verliet ons mevrouw Georgette De Wandel, weduwe van den Heer Richard Vankenhove, eredirektrice van de stedelijke normaalschool voor onderwijzeressen. Ze was geboren te Gent op 14 april 1896 en overleed te Mariakerke. Het bericht van overlijden

Het doodsbericht

vermeldde : *Zij leefde wijs, rechtvaardig, goed.* Elkeen die met haar in contact kwam, heeft de waarde en waarheid van dit getuigenis ervaren. Op de goudag van vorig jaar beloofde ze een portret van haar echtgenoot aan de Bond te schenken. We kregen het en gaven het een ereplaats in het Museum. Mevrouw Vankenhove zal zeker een ereplaats in ons hart behouden.

Wij betuigen aan Prof. dr. en mevrouw dr. iur. J. Hublé-Vankenhove en hun kinderen onze diepdoorvoelde deelneming in hun grote rouw

Het Bestuur

(1) In memoriam Richard Vankenhove O.V.Z XXXXII (1967) 130-138.

Lopende of Vliegende Maandag

Een schilderij, een lied en anekdoten

1. Een kranterelaas

Voor de meeste mensen van middelbare en jonge leeftijd zegt de titel weinig of niets; voor vele of beter voor alle bejaarde lieden roept hij een reeks dramatische, droeve of grappige tonelen te binnen. Bij het bepalen van deze dag gaan ze gemakkelijk aan het vertellen. Om feiten en situaties te schetsen nemen we enkele uittreksels uit een verslag van « De Gazette van Gent », een nieuws-, handels- en annoucenblad gesticht in 1667, waarvan het bestuur en de redactie in de Veldstraat 60, gevestigd waren. Het nummer van « 25 Augusti 1914 » verstrekt gegevens her en der op bladzijde drie en vier.

« Gisteren namiddag, rond 3½ ure kwam een ganse zwerm wielrijders, weldra gevolgd door voetgangers en later door vrouwen en kinderen langs de Kortrijksepoort naar de stad afgezakt, allen uiterst verschrikt ... Allen verklaarden ons, dat zij de vlucht genomen hadden omdat men « hun gezegd » had, dat de ulanen in aantocht waren en al de weerbare mannen tussen 16 en 50 jaar medenamen en ze voor zich deden uitrukken.

Gezien echter had ze niemand ...

Langs de Dampoort was het ook een echte inval.

Niet alleen per rijwielen en te voet, maar met karren, wagens en kruiwagens, waarop vele lieden al hun have en goed gelegd hadden, vielen zij binnen.

In het politiebureau van het Arsenal waren er een tiental wielrijders uit Ronse. Men had hun verzekerd, dat de Pruisen de Belgen voor de kanonnen plaatsten.

In het bos « Zwijnhage » genaamd op het grondgebied Lotenhulle, hebben maandagnacht zeker 10.000 mensen verscholen gezeten. Zij waren er in gevlucht met wagens, karren, wiegen en voorzien van wat levensmiddelen. Het

zelfde gebeurde in het park van Poeke, 51 hektaren groot. Daar zaten verscholen mensen van Ruiselede, Kanegem en omliggende Westvlaamse gemeenten. Dezelfde volkstoeloop had plaats in het bos van Vinderhoute, een goed uur boven Gent. Daar waren zelfs wachten uitgesteld en men moest de naam zijner gemeente in zuivere gewestspraak (sic!) kunnen uitspreken, vooraleer toegelaten te worden.

Ook te Wetteren, Heusden, Laarne en Destelbergen zijn mensen op de vlucht gegaan.

Te Langerbrugge waren de vluchtelingen zo talrijk, dat de bruggen ze niet in tijd konden slikken. Er zijn er die tot aan de Hollandse grens doorgezet hebben.

Een bakker was bezig met deeg te kneden; hij liet vallen dat valt en sprong op zijn rijwiel en (zie stroof vijf van het lied, verder) kwam te Gent aan met de deeg aan de handen! Een smid, zonder zijn schootvel af te doen, sprong op zijn rijwiel en vooruit naar Gent. Er zijn mensen te Gijzenzele onder andere, die met hunne kinderen in de beirput gekropen zijn, voorzien van hesp en

brood. Zij zaten op stoelen, waarvan de zit boven de beir stond.

Men heeft ze er moeten uittrekken of zij verstikten.

Er zijn er die hun beirput hebben uitgepompt om er te kunnen inkruipen, in geval van nood...

Onder de vluchtelingen zijn er ook enkelen die door de maatschappelijke stand die zij bekleeden, het voorbeeld zouden moeten geven van kalmte en gezond verstand. Het is toch geen reden

te gaan vluchten, omdat in een gemeente op vier of vijf uren afstand gelegen de ulanen voorbijtrekken...

Aan de Zuidstatie was de menigte ontelbaar en daar ook waren er nog droeve kluchtigaards. Zo stonden er een paar heren recht in een automobiel die tot de volksmassa riepen: Vlucht! Vlucht! De Duitsers zijn reeds te Merelbeke.

De eerste vluchtelingen die van de Kortrijksepoort kwamen, wilden naar Zelzate en het Sas van Gent.

Deze aanhalingen geven reeds een trouw beeld van de paniekstemming die de bewoners uit het zuiden van Oost- en West-Vlaanderen had aangegrepen en op een overhaaste en verwarde vlucht had gedreven.

2. Oorsprong van de paniek.

De oorsprong van de uitzonderlijke paniekstemming kan men niet ontdekken door een jammerlijk feit of een paar tragische gebeurtenissen aan te halen. Men dient de gehele geestesgesteldheid na te zien.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Prokureur des Konings hadden alom aanplakbrieven met strenge richtlijnen laten verspreiden.

De burgerlijke bevolking wordt verzocht

- niet te strijden;
- geen beledigingen noch bedreigingen uit te spreken;
- zich binnen te houden en de vensters te sluiten, opdat men niet zou kunnen zeggen, dat er een uitdaging bestaat;
- als onze soldaten een huis of een afgelegen gehucht bezetten, het te verlaten, opdat men niet zou kunnen zeggen, dat de burgers geschoten hebben;
- de gewelddaad door een enkele burger gepleegd, zou een echte misdaad zijn, welke de wet met aanhouding straft en veroordeelt, want zij zou een voorwendsel kunnen zijn tot bloedige weerwraak, tot plundering en tot uitmoording der onschuldige bevolking, de vrouwen en de kinderen.

Zijn namelijk tegenstrijdig met de oorlogsgebruiken: de beschadiging tegen personen of goederen, het doden van een weerloze vijand, het kwetsen of verminken van gevangenen of gekwetsten, het gebruik van zelfstandigheden bestemd om eetwaren of dranken te bederven.

Die feiten kunnen ook de weerwraak vanwege de vijanden voor gevolg hebben.

Op 22 augustus 's morgens werd de Brugse burgerwacht ontwapend. Op 25 augustus verschijnt het bericht, dat de burgerwacht van St.-Niklaas en Dendermonde heringericht is. De militaire gouverneur van Antwerpen mobilizeert niet alleen de burgerwacht van Antwerpen, maar ook de wachten van Brussel en Luik, die bij de burgerwacht van Antwerpen ingelijfd zijn.

Dergelijke tegenstrijdige mededelingen en dwaze verhalen van onverantwoordelijke geesten over moorden en spionnen brachten de basis voor een angstpsychose.

Op 24 augustus in de voormiddag trokken Duitse soldaten door Denderleeuw. Een groepje beschonken burgers (drie volgens Jos. De Smet in Bieckorf⁽¹⁾, een zevental, naar De Gazette van Gent) dreef de spot met de soldaten, in spijt van de aanplakbrieven en richtlijnen. Enkele ulanen sprongen op de dronkaards toe, gaven hun een flinke pandoering en verplichtten hen voor hun paarden op te stappen.

Dat feit werd de oorzaak van een weergaloze paniek. Ooggetuigen namen ontsteld en ontzet de vlucht en schreeuwden en huilden :

— De Duitsers eisen alle mannen van 15 tot 55 jaar op en drijven ze naar het leger van de vijand.

— De Duitsers nemen onze jongens en mannen als schild voor hun gevechten.

Alle jongelingen en mannen van Denderleeuw sloegen op de vlucht, blootsvoets, in hun werkkledij, door weiden en velden. In de gemeenten waar zij voorbijtrokken, met de fiets of te voet, verspreidden ze de ergste geruchten en joegen alle mannen op de loop.

Jos. De Smet ook stipt het optreden van de ulanen te Denderleeuw als vertrekpunt aan. « De Gazette van Gent » vermeldt, dat een schepen van Gent de echte oorzaak van de uitzinnige vlucht te Aalst situeert.

In de buurt van de Ajuinstad reden een twaalfstal ulanen langs de grote baan, waar één kar reed, geladen met hooi en begeleid door twee boeren. De Duitsers vroegen aan de boeren om het hooi te kopen. Begrepen de buitenlieden de vraag niet? Weigerden ze stoutmoedig? Dat blijft natuurlijk een geheim. De ulanen grepen de twee mannen en bonden ze langs achter aan de hooikar vast.

Talrijke landbouwers die op het veld aan het werk waren, zagen dat gebeuren. Ze sloegen onmiddellijk wild op de vlucht en tierden :

— Ze nemen ze mee! Ze nemen ze mee!

De vluchtelingen en hun verward geschreeuw verspreidden zich van gemeente tot gemeente en overall ontstond terstond een paniekstemming en begon een dolle vlucht.

De Gentse krant heeft de toestand in Gent beschreven. Een deel van de vluchtelingen begaf zich immers naar de Arteveldestad, in de hoop daar veilig te zijn of verder te geraken. Stijn Streuvels verhaalt in zijn dagboek, hoe ook in de zuidhoek van West-Vlaanderen en in de gemeente Ingoogem elkeen op de vlucht sloeg.⁽²⁾

Het was onmogelijk hun het gekke plan uit het hoofd te praten. Ook de vooraanstaanden verdwenen, een na een. De auteur zelf vertrok niet, maar was

(1) Jos. DE SMET : De eerste « Vliegende Maandag » in West-Vlaanderen, 24 augustus 1914, Bieckorf LX (1959) 137-139, ook 118-119, 419-420.

(2) Stijn STREUVELS : In Oorlogstijd, Amsterdam, 48-56. Het oorlogsdagboek blijkt niet opgenomen te zijn in zijn Verzamelde Werken. Dit dagboek verscheen eerst als feuilleton in De Vlaamse Post, activistisch dagblad, Gent. De gebeurtenissen van Vliegende Maandag zijn beschreven in de 1ste aflev. augustus 1914, 48-56. Mededeling van H. Bossier, Zellik.

erg onder de indruk van de ordeloze horden. Hij bleef omzichtig op de loer, maar bespeurde geen Duitsers. In de avond kreeg hij nieuws, dat er geen reden tot vluchten was. De soldaten poogden de mensen te overtuigen, dat ze niet verder mochten vluchten, maar bereikten een verkeerd resultaat; jong en oud vluchtte nog vlugger en verder weg.

Toch zijn de kalmsten en stoutsten dezelfde avond en nacht naar hun woonstede weergekeerd.

Het idiote avontuur besloot met een even gekke schaterlach, in het vertellen, van de onzinnigste pogingen om zich te verbergen, van de dwaze voorvallen tijdens de vlucht.

We dienen geschiedkundige en militaire omstandigheden niet uit te pluizen. Gevechten grepen plaats in de provincie Antwerpen en Brabant.

De eerste Duitse ruiters verschenen in het zuiden van Oost- en West-Vlaanderen tussen 20 en 24 augustus en kregen de naam ulanen, hoewel het blijkbaar allemaal geen ulanen waren. Ze droegen over het algemeen een lange lans en een eigenaardige helm, officieel de tschapska of czapska, met een soort vierkantig potje of een pin op. De paniekstemming heeft het ontzaglijk gevolg van een kettings-reaktie tot stand gebracht. Angst is een vreselijke drijfveer.⁽³⁾

In verband met de gebeurtenissen stippen we vier punten aan: de naam, een schilderij en lied en anekdoten.

3. Naamgeving

A. V.(iaene), redakteur van Biekorf,⁽⁴⁾ deelt de verschillende namen voor deze fameuze dag mede: *Vliegende maandag*, *Vluchtersmaandag*, *Lopersmaandag*. In Kalken noteerden we *Loperkesmaandag*: op andere plaatsen gewaagt men ook van *Zotte maandag*, zie verder het begin van het lied te Deinze opgetekend. Op 14 september krijgen we in West-Vlaanderen een tweede *Vliegende Maandag*; op 19 oktober een *Schuwe Maandag* in het gebied van Menen, Roeselare en Ieper, bij de aftocht van de Engelse en Franse eenheden. De verspreiding van de naam en het huidig voortbestaan wordt te gelegener tijd in kaart gebracht.

4. Een schilderij en een lied

De studie over Ernest Van den Driessche, schilder van ons volksleven⁽⁵⁾ heeft even de rol en de waarde van de naïeve kunst(enaar) aangeraakt. Victor Herreman van Herzele⁽⁶⁾ heeft een waardevol tafereel van *Vliegende Maandag*

(3) A. van HAGELAND: De angst in de volkpsychologie. *Volkskunde* LXIX (1968) 110-115.

(4) A. V.(IAENE): De dagen in Vlaamse Historienamen. *Biekorf* LX (1959) 88.

(5) R. VAN DER LINDEN: Ernest Van den Driessche. *O V Z.* XXXXII (1967) 15-44.

(6) *Woubrechtgem, 1857, †Herzele 1945. Tijdens de twee wereldoorlogen schreef hij in het weekblad *De Beiaard te Zottegem* een berijmd relaas over allerlei koddige gebeurtenissen in Herzele en omgeving, was niet alleen schilder, maar ook komponist en leverde vele gegevens aan Fernand Van Es voor het artikel: Pastoor Constand Duvillers. *Folklorist en folkloristische figuur.* *O V Z.* XXIV (1949) 1-33, zie voetnota aldaar: 17, 18, 20, 21, 24, 25.

Zijn enig kind Herreman Paulina Alfonsina bewaart talrijke schilderijen van haar vader schroomvallig in het ouderlijk huis Peperstraat 7-9 Herzele.

geschilderd. Zijn doek geeft de angstpsychose uiterst duidelijk weer. De vlucht neemt het middendeel totaal in beslag: een aaneengesloten rij lieden van allerlei stand en rang jaagt in paniekstemming verder; enkelen lopen blootsvoets; sommigen dragen klompen, hebben een brood of hesp onder de arm of een zak op de rug, of een tas en een koffiekkan in de hand; ogen zijn wijd opengesperd; twee mannen kruipen in het gras; een paard is in het water gesukkeld; een man gluurt door de takken van de bomen; op de achtergrond lopen lieden afzonderlijk of in groepjes door veld en weide. De tien strofen van het lied illustreren stuk voor stuk het schilderij. Ze klinken als de leukste spotternij op gebeurtenissen in vele gezinnen, in een schoorsteen, in de keuken, in een hondehok, in een bakkerij, in het veld, in het bos.

Zangers in Deinze en omgeving hebben met hun tekst op feesten en gezellige avonden de koddigste kommentaar op de vlucht geleverd en brengen nog vrij regelmatig het lied.

Het schilderij en het lied zijn blijkbaar nergens weergegeven. Modest Huys (Olsene 1874 — Zulte 1932), de begaafde kunstschilder, heeft de vlucht prachtig getekend en het werk is in twee studies gereproduceerd. Ons medelid Leon Defraeye gaf in zijn « Volkse Oorlogsliederen » twee liederen die Vliegende Maandag behandelen: nr. 17 Vluchtersmaandag door Van Aalst, Waregem; nr. 19 De Lopersdag.⁽⁷⁾

Humor wordt er telkens dicht aan dramatiek gesnoerd.

5. Anekdoten

In menige streek treft men populaire figuren aan, als een soort inkarnatie van de volkshumor en rond hun persoon heeft de realiteit of de fantasie grappige histories geweven. Hier gaat het niet om personen, maar om de anekdotische volksverhalen⁽⁸⁾ rond een feit, dat een gevaarlijk vertrekpunt bleek te kennen, maar met potsierlijke en grappige gebeurtenissen eindigde. In de volksmond leven talrijke van deze voorvallen voort. Zegspersonen verklaarden herhaaldelijk:

— *Onz' vader (of een ander type) heeft dat wel honderden keren verteld! Bij ieder kermis werd die historie opgehaald.*

Hier leest u er enkele.

Zijn ogen in de kolen

Romain Van Varenbergh was kolenmarchand hier (in Erpe) en was dood van schrik, als 't hij hoorde, dat de Duitsers Aalst in brand gestoken hadden.

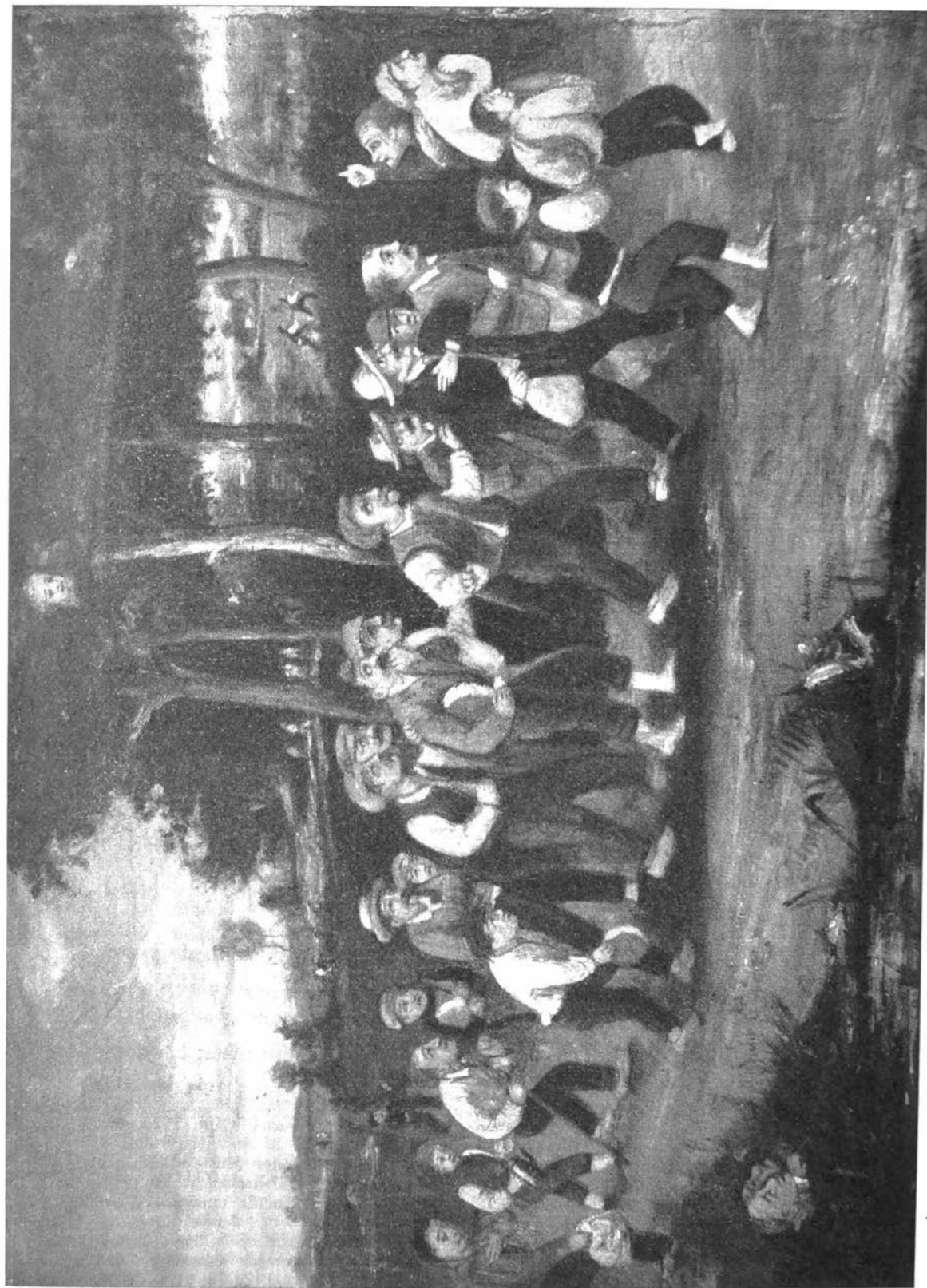
— 'k Ga mij onder de kolen steken, zei 't hij. En zijn familie moest dat doen.

(verder blz. 184)

(7) Jef CRICK: Interviews en studies. Silhouetten van Vlaamse kunstenaars. Gent, 1924, met reproductie van de potloodtekening, 92.

Een nr. van Gand artistique, Gent, VII (juli 1928) was gans aan Modest Huys gewijd, aan de hand van artikels van Georges Chabot en Geo d'Aconit. Op p. 137 trfelen we eveneens zijn « Vliegende Maandag ». Leon DEFRAEYE, Volkse Oorlogsliederen, 2e bundeltje, Deerlijk, 28-29, 31-32.

(8) K. C. PEETERS: Volkskundige Aantekeningen. Nota's en Bibliografie op « Eigen Aard », Antwerpen, 1962, 136-140. Twee volkse vertellingen i.v.m. Vliegende Maandag: Jan HEYMANS, Lopersmaandag op Terheide. Ascania, Asse, I (1958) nr. 3, 24-28; nr.4, 24-26.

Schilderij van Victor Herreman, olieverf, 50 cm br. x 40 cm h. in het bezit van Herreman, P.A. Herzole

Vliegende Maandag

Wijze : Tipperary.

1. 't Was op zotte maandag, lijk gij allen hebt gezien.
Men was bij Van de Mortel aan het werken met 't machien.
Het eten stond gereed.
En zie, geheel bezweet
Kwam daar een boer te paard en riep :
    Refrein : Loopt ! Ze zijn daar. Ze komen.
            Al het mansvolk moet mee !
            Oud' en jonge, grote' en kleine,
            Op den boer lijk in de stee. O yes.
            Voorwaarts. Men viel aan 't vluchten :
            Jong en grijs, dom en wijs.
            Weinig wisten, wat ze deden.
            't Was zotte maandag. O yes.
2. Jefke liet de koffie en de boterhamkes staan,
Maar heeft gauw in zijn zakje nog een hespe mee gedaan.
Dan vloog hij erop los
Al zere naar het bos.
En overal die liep en riep men mee :
3. Wardje zei : « Couragie, achter mij die zijn er nog ! »
Wieske viel aan 't janken : « Zijn dat dingen, jongens toch ! »
Maar deed op zijn gemak
Wat tabak in zijn zak.
Dan liet hij heel zijn boelken in de brand.
4. Rikus hing te zwieren aan een zeel ⁽¹⁾ in hulder schouw ⁽²⁾.
Hij miek een testament en las een akte van berouw.
Maar, al meteens pardaf !
De koorde, ze schoot af
En Rikus viel als een bom in huis.
5. Ivo was aan 't plakken en aan 't pletsen in de deeg.
Zijn armen hingen vol, maar ach, zijn beurze die was leeg.
Met ne schoen en mee ne slets
Zo pikkelt de arme klets
En kijkt gedurig omme naar de Pruis.
6. Sieske zei : « 'k loop niet, want 'k ben al veel te oud ».
« Maar loop », zei Virginietje », want gij zijt veel te stout » .
En Sies op enen draf
Die sprong bergop, bergaf
En rolde t' enden asem in de gracht.
7. Tieste zat te beven in het kotje van de hond.
Cyriel kroop op een boom, en Gust en Charel in de grond,
De ene zonder frak,
De andre zonder klak,
En bar(re)voets in de kloefkes vloog men voort.
8. Juulke kwam per velo en gaf alleman een kruis.
« Vaarwel tot in der eeuwen », zei hij, « mensen, 't is niet pluis.
'k Ga rechte bij de Frans ⁽³⁾ »
En vele vrouwe(n) en mans
Ze meenden : 't zijn waarlijk goede plans.
9. Gelijk als naar gewoonte wordt er weeral gekommeerd
En zie : die lieve vrouwtjes zijn van niemand niet verveerd.
Zo zei de schele Mic
Aan Trees en kompagnie :
« Wij, wijven blijven samen tot der dood ».
10. 't Schoonste van d'histoire is gebeurd in onzen bos.
Men zat er in een pijp of in een hol gelijk een vos.
Maar al met ene keer,
Daar liep men heen en weer
En moest men ons omsing'len : Wat gedaan ?

Medegeleed door advokaat Willy Cornelis, Zottegem.

(vervolg van blz. 181)

Hij lei enigste drolzakken boven op hem en zijn familie moest kolen op hem schieten. En op zeker moment, als 't hij zeker was, dat niemand hem zou vinden, vroeg 't hij :

— Ziede mij zitten?

— Ja, wij zien uw ogen nog.

— Doe d'er nog een schuppe kolen bij, vroeg 't hij.

En Romain heeft lang onder de kolen gelegen, zulle!

Zegspersoon : Van Varenbergh, handelaar, 80 j., Erpe.

In het molenwiel

Ge kent de watermolen van Alfons Blondeel, hé. Wel, in veertien woonde Jan Blondeel daar. Ik weet niet, hoever het familie is van Alfons. Maar dan kwam er iemand van Erpe naar de molen en hij vroeg aan de mulder om in het wiel van de watermolen te kruipen. Daar zouden de Duitsers hem niet vinden. De mulder ging akkoord en die kadee stopte hem daar weg, maar de mulder had spijt nadien, want hij had zonder erop te peinzen de molen in gang gestoken en dat wiel begost te draaien en de man was bekanst dood.

Zegspersoon : R. De Boeck, landman, 80 j., Erpe.

De kavallerie is daar

Bombeek had ook van die geruchten gehoord en was samen met een ander man zich gaan verstoppen op de wijk Broek onder de brug van de spoorweg Denderleeuw-Zottegem. Op zeker ogenblik hoorden ze mensen aankomen die geen soldaten waren, maar evenals zij ook waren gaan lopen. Bombeek, dood van schrik, zei tegen de andere :

— Oei, oei, 't is gedaan mee ons. De kavallerie is daar al!

Medegedeeld door Julien De Vuyst, musicoloog, Mere.

Verbeelding van een sterfhuis

Op Vliegende Maandag of Maandaglopen hebben ze zeker 't toppunt beleefd in Mere en daar nadien veel plezier aan beleefd. Dat was een dag schrikbewind en te Liskens, een oude deftige familie, — d'er wonen d'er nog afstammelingen van in de gemeente — hadden ze ook iets opgevangen van de komst van de Duitsers. Maar ze peinzen zo :

— Vluchten, dat is niet meer mogelijk. Wij zullen wij een sterfhuis ensceneren.

De « oude » Liskens moest op een bed gaan liggen. Men wreef zijn gezicht in met bloem om het wit genoeg te krijgen, een paternoster rond de hand, een kruisbeeld en wijwater en al wat er nodig is voor een dode. En ja, de « dode » was klaar. Hij heeft daar lang gelegen en niemand kwam er opdagen om « hem dood te doen » en hij is maar weer gaan leven dan. Maar een geheim 'n blijft niet lang bewaard en van dan af kreeg hij nog een naam bij en iedereen noemde hem « Liskensen dode »!

Medegedeeld door Julien De Vuyst, Mere.

Vier jaar weg

Toen de ulanen afkwamen en de mensen vertelden de vreselijkste histories, stopten ze zich in een gracht, die volgegroeid was met braambessen. En de broeder van Leona De Vos ging lopen en hij is weggebleven tot in achttien. Ge kunt u inbeelden welk een mizerie dat die familie afgezien heeft. Ze wisten van niets. Achter vier jaar was hij weer en hij heeft bij een boer in Frankrijk bieten helpen uitdoen.

Zegspersoon : L.D.V., echtgenote L.W., huishoudster, 75 j. Godveerdegem.

In een mollenhol

De mensen wisten niet wat dat ze uitrichtten van de schrik. Ze kropen in een patattenkelder of in een afdak boven de oven, of in een regenput. Dat hebben er veel gedaan. Daar is er een van aan de statie mee een fleuris uitgekomen. De mensen zouden in een mollenhol gekropen hebben van de schrik.

Zegspersoon : A. Cromphout, gepens. spoorwegbed., 65 j. Erwetegem.

In een dijselier

Bij ons in Herzele was d'r een vent die meende, dat hij 't gevonden had en hij zou hem wegsteken in de riolering onder de trambaan en hij d'r naartoe. En als 't hij daar arriveerde, was 't hij schonekes te laat, want hij kost er niet meer bij; de buizen zaten vol.

— Zegt hij zo, waar kan ik me nog verstoppen?

Hij kreeg een goe gedacht. Hij zou bij een gebuur gaan, die een boerderij had. En daar is 't hij in een dijselier gekropen.⁽¹⁾

— Kent ge dat?

— Een dijselier is dat houten of dat ijzeren werk in een stal boven de voederbak van de beesten, en daar heeft hij weggezet, een dag en half. Ze brachten zij daar eten en hij zat er in het hooi.

Zegspersoon : A. Van Wayenberge, echtgenote Alb. Beerens, Zottegem, huishoudster, 63 j.

Wantje Leute

De mensen noemden hem « Wantje Leute », omdat hij zo een plezierige kadee was. Ze kenden zij zijne echte naam niet. Hij zag iedereen voorbijkomen en hij is dan in een citerne gekropen, en hij heeft er drie dagen in gezeten. Maar daar 'n had hij **niet veel** « leute », zei 't hij nadien.

De « nest »

Frans S. wist niet, waar dat hij gekropen zou hebben van schrik en zijn vrouw had 't gevonden. Ze zouden in een hoek van de schuur drie bussels stro zetten en zij hebben dat gedaan, en hem daar achter gestoken. En omdat hij zeker goed

(1) Dijselier = ruif.

zou gezeten hebben, hebben ze daar een nest van eendeneiers in de hoek gelegd en ze zegden :

— Wij gaan hem eten geven in zijnen nest.

En het heeft een hele tijd geduurd, dat ze Frans S. echt « de nest » hebben genoemd, maar dat is dan achtergebleven.

Zegspersoon : M. Van Mol, huishoudster, 68 j., Herzele.

Zijn slaapmuts vergeten

Bij ons spreken ze van « Loperkesmaandag ». Iedereen was in paniek. De Duitsers hadden in Leuven gebrand en gemoord en de ulanen waren de voorpost van de Duitsers. Dat waren prisonniers die verlost waren en die op een plaats een smid met zijn vier zonen vermoord hadden. Alle mannen gingen vluchten, maar mijn vader niet. Dat was komiek. Die ging zich in een boom verstoppen, tot als 't gevaar voorbij was en hij zou in die boom slapen ook en hij had zijn slaapmuts vergeten en hij is erom gekomen en hij is dan weer in de boom geklommen.

Zegspersoon : Mevr. Eeckhout-Van de Velde, Koffiestraat, Kalcken, 45 j.

Ze lopen nog

Mijn vader werkte in een fabriek aan de statie en hij kwam thuis en daar waren altijd aan mensen aan 't passeren.

Moeder zegt zo :

— Petrus, wat denkt gij?

— Ik 'n ben niet gerust en toch zou 'k willen hier blijven.

Rond twee of drije uren in de achternoen was het niet meer om uit te houden, want de stroom bleef duren en mijn vader is tot in Oudenaarde gesukkeld, te voet.

In een streek heb ik een keer gehoord :

— Op lopende maandag begonnen ze te lopen en als ze niet opgehouden hebben, lopen ze nog. Ja, d'r zijn mensen gestorven binst de vlucht en sommigste zijn tot in Frankrijk geraakt en zijn maar na achttien weergekeerd.

Zegspersoon : A. Cromphout, Erwetegem.

Ulanen waren bekenden

De ulanen die ver voor de troepen reden, kenden de streek door en door. Dat waren leurders die hier vóór veertien op de jaarmarkten kwamen en zeisen en pikken en ander alaam verkochten. Zij kenden de kleine wegeltjes beter dan wij zelf. Dat waren geen bandieten en ze kenden de stationchef in Zottegem en de koster in Grotenberge.

Zegspersoon : L.D.S., gepens. arbeider, 72 j., Zottegem.

6. Slot

De « maandag » heeft een speciale betekenis in de reeks van de dagen. Gabr. Celis, pr. heeft er de aandacht op gevestigd in zijn « Volkskundige Kalender voor het Vlaamse Land »⁽⁹⁾ Dr. Robert Foncke heeft uitvoerig de « Folklore van de maandag » belicht⁽¹⁰⁾. Een lied i.v.m. Jakob Van Artevelde begint « Het was op enen maandag »⁽¹¹⁾. Intussen leeft de folklore van « Verloren maandag » hier en daar verder. In Aalst kiest men een « Prins Verloren Maandag »⁽¹²⁾. In dit bestek kunnen we daar niet verder op in gaan.

Vliegende of Lopende Maandag is haast een unicum in ons land en de gebeurtenissen en verhalen verstrekken licht een scenario voor een halve spookfilm. De angst had elke werking van het verstand uitgeschakeld. Menig man liet have en goet, vrouw en kinderen in de steek om hopeloos en hulpeloos de benen te nemen, en om nadien verlegen of vrolijk terug te keren.

Een drieluik van een doek, een lied en anekdoten brengt voor velen een prettige herinnering of een aangename kennismaking. Maar daar blijft het waarschijnlijk niet bij. Een maandag is een halve zondag, zeggen ze bij ons. Zo krijgen we zeker kans nog eens verder te vertellen.

Renaat VAN DER LINDEN

BOEKBESPREKING

J. VAN TWEMBEKE: « De Pinte, Bloemen en Villadorp. » Vlaamse Toeristische Biblioteek nr. 84. Antwerpen VTB. 16 blz. met 10 ill. Prijs: 14 F.

Ter gelegenheid van « De Pinte (Oost-Vlaanderen, 017) 100 jaar » heeft het eeuwfeestkomitee niet nagelaten in de Vlaamse Toeristische Bibliotheek een smaakvolle en verzorgde brochure uit te geven met als kaftversiering een « pint », allusie op de eveneens afgebeelde herberg « Het Pyntken », gevuld met bloemen, inzonderheid de begonia. In plaats van drie kolommen te wijden aan de

begoniateelt in het algemeen (wat beter in een volledige brochure kon worden behandeld, vgl. die over witloof in dezelfde reeks), was het m.i. gewenst geweest iets over het volksleven te De Pinte te hebben meegedeeld b.v. over het verenigingsleven aldaar. Daarbij kon dan een of andere oude foto of prentkaart worden gereproduceerd.

R. H.

---

(9) *Gent*, 1923, 8-12.

(10) *Volkskunde* XXXXIII (1943) 65-88.

(11) Fl. van DUYSE: *Het Oude Nederlandse Lied. 's Gravenhage & Antwerpen, 1905, Tweede Deel, 1525-1534.*

(12) *Het Volk*, dagblad, *Gent*, 11 oktober 1968.

Het Feest van de Vrijzinnige Jeugd

Over de plechtige kommunie schreef E.H. Gab. Celis⁽¹⁾: «Dit feest was en is het kinderfeest bij uitmuntendheid, want te beginnen van de plechtige kommunie is het kind «een grote mens» geworden». Zonder twijfel bedoelde hij de «overgangsrite» die in het verloop tussen geboorte en dood een der sterkste gevoels- en herinneringsstempels op het individu drukt. Celis schreef die tekst omstreeks 1923. Toen was het nog voor veel plattelandskinderen zó dat ze na de plechtige kommunie niet meer naar school mochten of dan toch niet meer regelmatig. Ook prof. dr. K. C. Peeters wees in dat verband op een afscheid van het kinderleven, een intrede in de puberteitsperiode⁽²⁾.

Minstens een paar jaar na elkaar worden de rooms-katolieke kinderen op dat feest voorbereid vooraleer eindelijk de «grote dag» aanbreekt. In die periode wordt hen het geloof grondig ingeprent waarbij sterk de nadruk wordt gelegd op de kofessionele moraal.

Wat op godsdienstig plan in de kristen westerse wereld zeker sinds de middeleeuwen gebeurt, is blijkbaar een aanpassing der jeugdwijdingsceremoniën. Deze gaan terug tot de vroegste tijden.

Kaj Birket-Smith maakt gewag van deze ritën. Bij de Yamana's op Vuurland wijst hij op het hoofdzakelijk systematisch onderricht in de tradities van de stam, het onderricht in de praktische bekwaamheden maar ook in de moraal, afgewisseld door zang en dans. Over de primitieve Kurnai-stam in zuidoostelijk Australië schrijft hij letterlijk: «Tenslotte worden hun de moraalgeboden ingeprent: de jongelingen moeten hun ouders gehoorzamen, alles met hun vrienden delen en met hen in vrede en verdraagzaamheid omgaan...»

Het is duidelijk dat, waar ook, de nadruk wordt gelegd op het sociaal aspekt, zeker veel meer dan op het biologische. Birket-Smith heeft daar trouwens ook op gewezen. Bij de minderbeschaafden spelen milieu en alle factoren die het in-leven-blijven beheersen een niet geringe rol in de sociale verhoudingen. Elke groep vormt een geheel en streeft er bewust naar dit te blijven. De moraal is daar een der middelen toe.

Het «Feest van de Vrijzinnige Jeugd» is ook als een overgangsrite te beschouwen. Van niet-kofessionele zijde wordt eveneens oprecht gestreefd naar de hoogste moreel-maatschappelijke waarden: «opgroeien in verdraagzaamheid, in een geest van wederzijds begrip, van kameraadschap en eerbied voor de mens»⁽⁴⁾.

Tijdens de feestrede in 1964 heeft dr. M. Van Spaandonck onder meer beklemtoond dat men door het feest de samenhang en de solidariteit tussen jonge mensen inniger wil laten aanvoelen, en dat het een les moet inhouden in menselijk contact, menselijkheid en vrije levensstijl in dienst van de vrije gedachte. De

(1) CELIS, G. — Volkskundig Kalender voor het Vlaamsche Land, 1923, 28.

(2) PEETERS, dr. K.C. — Het Vlaamse Volksleven, 1943, p. 40.

(3) Kaj BIRKET-SMIT. — De Weg der Beschaving, 1950, p. 257-59.

(4) Uit een interview afgenomen aan J. Demeyer, sekretaris van «F.v.d.V.J.», Gent in Vooruit, 9 mei 1968.

inrichters onderstrepen dat ze het bijeenbrengen van de groep vrijzinnige kinderen door deze laatste willen laten ondergaan als een « moment in de groei naar volwassenheid, een bijeenkomst die het streven naar een betere wereld wil beklemtonen ... het openstaan voor produktieve verdraagzaamheid ». ⁽⁵⁾

Men zal misschien opwerpen dat de deelnemingsvoorwaarden elk samengaan met de religieus-opgevoede kinderen tegenspreekt (men wenst immers géén plechtige kommunie te doen). De aangehaalde exclusieve ten opzichte der plechtige kommunkanten is enkel te bezien als een erkenning van de binding die deze kinderen aangingen jegens een welbepaalde religie en filosofische opvatting. ⁽⁵⁾ We mogen echter niet vergeten dat het aan de vrijzinnige kinderen lange tijd heeft ontbroken aan een konkrete gebeurtenis — hier dan het feest — waardoor hun overtuigingsverbondenheid vastere vorm kreeg, maar waarbij het hun tevens duidelijk werd gemaakt dat ook andere overtuigingen moeten geëerbiedigd worden. Ten opzichte van de plechtige kommunie zijn er wel enigszins parallellen te trekken. Het is vooreerst een feest met inhoud. Voor die kinderen wil het ook een nieuwe stap in het leven betekenen. De *geestesgebondenheid* met de andere aanwezige kinderen komt tot uitdrukking en de beleving gebeurt kollektief.

Het « Feest van de Vrijzinnige Jeugd » wordt over geheel ons land gevierd, in verschillende steden en gemeenten. In Vlaanderen worden dergelijke feesten georganiseerd o.m. te Antwerpen, Gent, Brugge, Oostende, Blankenberge, Mechelen, Kortrijk, Boom, Deurne, Hoboken, Schoten ...

In Wallonië heeft deze organisatie een spreiding over : Liège, Charleroi, Mons, Arlon, La Louvière, Gilly, Montignies s./S., Huy ...

Daar gaat het initiatief uit van verschillende vrijzinnige bewegingen en in veel gevallen van « La Libre Pensée », een vrijdenkersunie. De eisen tot deelneming zijn strenger dan hier. Men kan ze meer als « adoptie-feesten » beschouwen waarbij het engagement vanwege de ouders verstrekkend is.

Te Antwerpen bestaat een inrichtend komitee voor het feest zelf. Het Humanistisch Verbond, de Oudervereniging voor de Moraal, de Vrijdenkersvereniging « De Solidaire » ⁽⁶⁾ en de Vrijdenkersunie verlenen echter steun. Het « F.v.d.V.J. » kent te Antwerpen een traditie die op haar minst dateert van vóór 1914 — we komen daar trouwens nog op terug — en misschien wel dàardoor wordt het er niet enkel intenser bijgewoond maar is het programma ook uitgebreider dan elders. ⁽⁷⁾

Te Oostende is de organisatie in handen van een vereniging zonder winst-oogmerken, een koördinatiekomitee van alle vrijzinnige groeperingen, dat niet enkel dat feest tot doel heeft, maar tevens poogt de vrije tijd van de vrijzinnige jeugd moreel en materieel te organiseren.

---

(5) Uit de feestrede op 20 mei 1967, uitgesproken door inspekteur G. Baert, voorzitter van « F.v.d.V.J. », Gent.

(6) Socialistische Vrijdenkersgroepering; bestond vanaf 1854 samen met « L'Affranchissement » te Brussel.

(7) 's Ochtends : optocht doorheen de stad. 's Middags : gezamenlijk banket. 's Namiddags : deklamatie, aangepaste muziek, spreekbeurten (belichten van diepere betekenis v. h. feest). Utdelen van deelnemingsvoorlonde en geschenken. Kinderbal.

Te Gent is dat feest niet ontstaan langs de « Oudervereniging voor Moraal », wat elders in Vlaanderen heel dikwijls wèl het geval was.

Vertrekkende van datgene dat te Antwerpen werd gerealiseerd, ging de idee alhier uit van de heer De Keuleneir, socialistisch volksvertegenwoordiger. Hij bracht kontakten tot stand tussen het Humanistisch Verbond en de vrijzinnige vakbewegingen. Enkele leerkrachten moraal werden erbij betrokken. Het comité werd mettertijd samengesteld uit vrijzinnigen die iets voelden voor de vooropgezette zedelijke en filosofische strekking van het feest.⁽⁸⁾

Het grijpt plaats in de meimaand, vóór de laatste halfjaarlijkse proefwerken; het bestaat minstens uit twee gedeelten: bezinning enerzijds en anderzijds ontspanning.⁽⁹⁾

Aangezien men een positieve, humanistisch-vrijzinnige houding nastreeft, belicht het bezinningsdeel één of ander aspekt van het leven. Didactisch worden teksten, gedichten, muziek, toneel, mime, dia's tot een homogeen, begrijpelijk geheel verwerkt: meer verdraagzaamheid in een betere wereld van morgen, met een schoon leven als einddoel.

Daarna volgt een ontspanningsgedeelte, met volkszang of met poppenspel of met goochelaars of met humoristische mime, enz.

Tijdens deze ontspanning en ook wel gedurende de koffiemaaltijd die volgt na de uitreiking der diploma's en der geschenken ontstaan doorgaans de vriendschapskontakten tussen de kinderen. De meesten maken immers tijdens deze feesten voor het eerst kennis met elkaar. In tegenstelling met de plechtige kommunie is er geen voorbereiding, geen « lering »-periode. Het feest is echter wel de bekroning van een aantal jaren gevolgd moraal in de lagere klassen.

Na het ontspanningsdeel ontvangen alle kinderen die het feest voor de eerste keer bijwonen — en dus 12 j. zijn — een deelnemingsdiploma⁽¹⁰⁾ en een herinneringsgeschenk (een leesmap). Zij die voor de tweede maal komen, krijgen een boek met humanitaire strekking⁽¹¹⁾; is men tenslotte ook een derde maal present, dan krijgt dat kind een bronzen gedenkpenning⁽¹²⁾.

(8) Gent kende wèl een « sociale kommunie » vanaf 1887 tot vóór Wereldoorlog I. Er is echter geen verband te leggen tussen beide organisaties (zie verder).

(9)	<i>Bezinningsgedeelte</i>	<i>Ontspanningsgedeelte</i>
1964	« De trein v.h. leven » voordracht en lichtbeelden	« De illusie » (goochelaar M. De Backer enz.)
1965	« Groeien » pantomine (Sabbatini, Gent) en lichtbeelden	« Vreugde als motor van het leven » pantomine (Sabbatini, Gent)
1966	« Solidariteit » op tekst van R. Lanckrock, pantomine, voordracht, lichtbeelden	Poppenspel (« Hopla », Mechelen)
1967	« Kinderen zoals gij » (op tekst van D. De Valckenaere) idem	(uitzonderlijk geen)
1968	« Handen » (op tekst van D. De Valckenaere) idem	Volkszang (« The Maicss Skiffle Group », Antwerpen)

(10) Soort plechtige « wensuitdrukking », H=22 cm. B=26 cm. Tekst: o.m. « Waarheid nastreven. Het goede doen. Schoon leven ».

(11) In 1968: Karah Feder-Tal, Laten wij vrede sluiten, Amsterdam 1961.

(12) Cirkelvorm. bronzen pennning (Ontwerp: Gebr. Vindevogel, Gent) 12 mm. Ø. Reliëf: kind wijzend naar tekst rondom: « Feest Vrijzinnige Jeugd ». Achtergrond: vijfpuntige ster = vijf continenten (De over de gehele wereld verspreide ideeën der vrijzinnige jeugd).

WAARHEID NASTREVEN
HET GOEDE DOEN
SCHOON LEVEN

dat wenst .....

DIE DEELGENOMEN HEEFT AAN HET

FEEST VAN DE VRIJZINNIGE JEUGD

TE GENT OP ZATERDAG 18 MEI 1968

HET INRICHTEND COMITE

secretaris

voorzitter

penningmeesteres

Dat alles kost werk en geld.

Velen hebben de bestaansredenen van het feest ingezien en zij schonken regelmatig financiële steun. In 1965 nochtans bestond er een tendens de feestcomitees van de vrijzinnige jeugd te centraliseren tot één groepering voor geheel België, met het doel op die manier gebeurlijk overheidssubsidies te kunnen nastreven. De kontaktvergadering die te Brussel daartoe plaats greep⁽¹³⁾, bleef echter zonder verdere gevolgen.

In 1968 werd het feest te Gent voor de vijfde maal gevierd. Het kent van jaar tot jaar een groeiend sukses.

In het laatste kwart van de XIXe eeuw werden reeds dergelijke feesten georganiseerd. Toen hadden ze echter een uitgesproken anti-klerikaal karakter. Ze gingen uit van de socialistische « Vrijdenkersbond » en waren voornamelijk gecentraliseerd te Antwerpen (De Solidairen) en te Gent (De Socialistische Vrijdenkersbond). Vanaf 1903 verleende de liberale « Libre Pensée Gantoise »⁽¹⁴⁾ enkele jaren haar medewerking. Sinds 1854 had Brussel haar vrijdenkersbewegingen (« L'Afranchissement », « Les Solidaires »). Omstreeks 1880 werden te Antwerpen en te Gent dergelijke organisaties in het leven geroepen. Hadden zij voornamelijk tot doel de burgerlijke huwelijken, geboorten en begrafenissen te steunen, in het vroegst

(13) « Nationale Federatie der Comité's voor het Feest van de Vrijzinnige Jeugd », kontaktvergadering op 13-2-'65.

(14) Libre Pensée Gantoise, hield haar bestuursvergaderingen in het Brouwershuis, Graslei.

bekende verslagboek⁽¹⁵⁾ leest men op 10 maart 1887 dat men, voor de eerste keer, het feest der « sociale kommunie » voorbereidt als « tegenhanger van de plechtige kommunie in de Kerk ».

Sommigen stelden voor een feesttafel te houden met chokolademelk en boterkoeken. Anderen verlangden dat men een « printe » aankocht en een « wetenschappelijke brochure » om de jongeren te ontwikkelen of men wenste een soort diploma uit te reiken.⁽¹⁶⁾

Deze « sociale kommunie » heeft nooit veel sukses gekend.

Omstreeks 1890 was er in de plaatselijke verenigingen, o.m. te Gent, reeds discussie over de vraag of men het feest volgens dezelfde formule als in 1887 ging blijven vieren.

Na 1900 distancierde het partijbeleid zich klaarblijkelijk van het « 1887-initiatief ». In verslagen van 1902-1903 was er in de Gentse afdeling wel spraak over propagandamiddelen zoals volksvoordrachten, verspreiding van brochures, organiseren van tombola's, doch over het feest van de vrijzinnigen repte men geen woord. In het financieel verslag van de « Socialistische Vrijdenkersbond van Mechelen » was er voor het « Feest der Jeugd » drie frank voorzien op een budget van 161,60 Fr.⁽¹⁷⁾ Het « Verslagboek 1904-1913 » van de Socialistische Vrijdenkersbond te Gent⁽¹⁸⁾ wijst op eenzelfde vermindering van belangstelling. In 1905⁽¹⁹⁾ is er een aanwijzing in de richting van een centraliserend « rationalistisch feest » te Brussel.

Vanaf 1907⁽²⁰⁾ was er blijkbaar een opflukking. Men stelde voor een « feestzitting » te houden, opgeluisterd met muziek en voordracht. De kinderen van de leden kregen een geschenk. Alle aanwezige kinderen ontvingen een diploma.

Vanaf 1909⁽²¹⁾ besloot men de kinderen uit te nodigen via het halfmaandelijks tijdschrift « De Rede »⁽²²⁾ om. Het feest kon niet doorgaan bij volkomen gemis aan belangstelling (noch in 1909, noch in de volgende jaren).

Wel lezen we nog in « De Rede » van juni 1914 op het nummer 7 « Het Feest der Jeugd » in de « voorlopige dagorde » van het 21e Vlaams Vrijdenkerskongres. Dat kongres moest te Gent plaats vinden op 15 en 16 augustus 1914! De eerste wereldoorlog heeft er een definitieve streep door getrokken.

Uit het voorgaande kunnen we volgende besluiten halen :

- 1) Het rationalistisch feest — ook genoemd de sociale kommunie of het feest van de volkskinderen — was opzettelijk anti-klerikaal gezien de tijdsomstandigheden. Het had nooit een feitelijk sukses.

De tegenstand kwam niet enkel uit de konfessioneel-gerichte groepen, maar tevens van binnenin de groepering waaruit de Gentse Socialistische Vrijden-

(15) BALTHAZAR, H. — De Gentse werkersverenigingen in 1887, z.d., p. 3.

(16) Idem, p. 16.

(17) Mondelinge mededelingen van Balthazar H.

(18) Verslagboek Vrijdenkers 1904-1913. Archief v.d. Gentsche Afdeling v.d. Belgische Werkliedenpartij.

(19) Idem, verslag van 21 mei 1905.

(20) Idem, verslag van 12 april 1907.

(21) Idem, verslag van 15 februari 1909.

(22) De Rede, « orgaan v.d. Vlaamsche Vrijdenkers-Federatie van België » (verscheen waarschijnlijk tussen 1895-1914).

kersbond was gesproken. Ook het gemis aan voldoende financiële middelen speelde een rol.

- 2) Buiten de Antwerpse organisatie die nog steeds nauw samenwerkt met de vrijdenkersbond « De Solidaire » en die dan ook kan bogen op een traditie die teruggaat tot ongeveer 1880, zijn alle initiatieven van het « Feest van de Vrijzinnige Jeugd » van zeer recente datum. Soms vonden ze hun oorsprong in verenigingen zonder winstoogmerken (zie Oostende) die tevens de vrije tijd van de jeugd organiseren. Dikwijls ging het initiatief uit van vrijzinnige mensen zonder meer. Deze feesten beogen een konkreet beleefd moment te zijn in de groei naar volwassenheid zonder zich te richten tegen eender welke godsdienstige overtuiging. Elk jaar zijn er meer en meer deelnemers.

L. HOSTE

ZOEKEN EN ZANTEN

ADINKERKE. — Een nieuw Manneke-Pis.

Terwijl op de ene plaats een Manneken-Pis sneuvelt (Gent) wordt er in een ander oord een spiksplinternieuw geboren.

Wie kent er « MELI » niet, dat Adinkerkse wonder? Er gaat warempel geen jaar voorbij of zijn lunapark krijgt een hele resem nog niet geziene attracties bij. Zo werd met Pinksteren onder andere een Manneken-Pis aan het publiek gebracht. Het volledig « spel » werd opgebouwd binnen een cirkel van vier meter doormeter. Het manneke dat omtrent veertig cm meet en gemaakt is van polyester doet wat zijn Brussels en Geraardsbergs konfratertje doet: het overschouwt vanop zijn verheven standplaats de wereld onder zich. Doch waar de Brusselaar zich vergenoegt in zijn manhaftige houding, maar onbeweeglijk zijn M.-P.-plicht (niet verwarren met Militaire-Politie-plicht) vervult, verwaardigt het Adinkerks ventje zich datzelfde te doen, maar niet door daar zo roerloos te blijven staan.

Het volstaat dat een voorbijganger twee keren een stuk van één frank in de gleuf van een soort offerblok steekt — de specialist spreekt van een monnayeur — om te ervaren hoe M.-P. zijn kunststuk uitvoert: triomfantelijk zwaait hij al draaiend om zijn as zijn waterstraal eerst naar rechts en dan met een forse ruk naar links om na beëindiging van de prestatie naar de ruststaand terug te keren.

Het monument is nog niet voltooid. De voltooiing wordt verwacht voor Pasen '69. Voorzien is nog een dekor bestaande uit een rij typisch Brusselse gevels; een sikkelvormig bekken dat M.-P. zijn produkt zal optvangen; een bloembak die voor de kleurige noot dient te zorgen en een rond siermuurtje dat het geheel op een artistieke manier moet omheinen.

Ontwerper en uitvoerder van de M.-P.-attractie is de heer C. J. Spelbrink uit De Panne. Hij had reeds eerder de gelegenheid een gelijkaardig mechanisch spel uit te voeren, namelijk in het Nederlandse Wassenaar. Daar troont het waterend kereltje in de sprookjestuin « Wonderland » van het vakantieoord Duinrel. Wie zal mij tegenspreken als ik verkondig dat we ditmaal met een Manneke te doen hebben dat zijn gewicht in goud waard is?

M.v.W.

BOEKBESPREKING

MAURITS DE MEYER : « Volkskunde. Verzamelde Opstellen ». Uitgegeven naar aanleiding van zijn zeventigste verjaardag. Antwerpen, Standaard, Wetenschappelijke Uitgeverij, 1966. 229 blz., 23 ill., 3 uitsl. krt.; 430 F.

De naam van Maurits de Meyer heeft een internationale klank en waarde. Dit is reeds lang het geval en in de loop van de laatste jaren heeft tweemaal een uitzonderlijke bekroning in het buitenland de aandacht op deze volkskundige getrokken. In 1921 immers verscheen in Helsinki, in Finland, zijn compendium « Les contes populaires de la Flandre », als nummer 37 van de reeks van de internationale « Folklore Fellows' Communications ». In 1966 verleende Palermo hem de hooggeschatte prijs G. Piré als hulde aan zijn prachtboek over « De volks- en kinderprent in de Nederlanden van de 15e tot de 20e eeuw, een standaardwerk van 631 bladzijden⁽¹⁾. Op 4 juli 1968 heeft de Westfaalsche Wilhelms-Universität te Münster hem de Joost-van-den-Vondel-prijs toegekend, als waardering voor zijn zo waardevolle prestaties, als uitgever en als volkskundige.

Tussen deze verre polen, 1921 en 1966-1968, ligt een rijke reeks publicaties en daarin bewees de heer Maurits de Meyer hoe hij op verscheidene terreinen het zeil in top kan halen.

Dienen we niet vooreerst aan te stippen, hoe hij reeds in de tweede en derde jaargang van ons tijdschrift⁽²⁾ zijn weids werkterrein aantoonde door publicaties over « Fantaziemuzieken », « Over folkloristische Dokumentatie », « Een nieuwe Variante van 'Unibos' »,

« Wase Sagen », « Het Opstellen van het Koren in Vlaanderen ».

De titel « Verzamelde Opstellen » kan enigszins een verkeerde indruk verwekken. Het beeld van Maurits de Meyer b.v. i.v.m. de sprookjesliteratuur is veel groter dan het hier naar voren treedt, dit geldt ook voor andere takken van de volkskunde.

De hoofdrol van Maurits de Meyer in de voorbereiding en de publikatie van de Volkskunde-Atlas voor Nederland en Vlaams-België en zijn streven naar een Volkskunde-Atlas van Europa⁽³⁾ komen in deze bundel jammerlijk niet tot hun recht.

De uitgave legt de nadruk op vijf punten : I. *Theorie, geschiedenis en beoefening van de volkskunde*, met « De woorden folklore en volkskunde en hun geschiedenis », « Sociologie en volkskunde », en bijdragen over Alfons de Cock, Pol de Mont, August Gittée en Victor de Meyere. II. *Volksliteratuur* biedt algemeenheden, o.a. met literaire en mondelinge overlevering in de sprookjes en speciale onderwerpen met vijf bijdragen, waar onder « Het Sermoen van Bacchus en de oorsprong van de geparodieerde sermoenen ». III. *Volkstaal* zal naamkundigen verheugen, want ze vinden er « De persoonsnamen in het levend volksgebruik », een herdruk uit Volkskunde 1921 (Wie bezit dit nummer?). IV. *Volksgebruik*

(1) Lees : R. VAN DER LINDEN : De volks- en kinderprent in de Nederlanden. Een cultuurbeeld van zes eeuwen. O V Z XXXVIII (1963) 111-114.

(2) O V Z II (1927) 62-72; III (1928) 2-9, 40-43; VIII (1933) 116-117; IX (1934) 108; XI (1936) 85-93; XIII (1938) 209-222.

(3) M. de MEYER : Naar een Volkskundie-atlas van Europa. Zagreb 8-10 februari 1966. O V Z XXXXI (1966) 66.

brengt « Kinderspel in de psychologie en de volkskunde », « Sikkel, zichte, zeis en pik », « Het koren mandelen ». V. *Volksprent* biedt een samenvattend artikel in « De Vlaamse volksprent », « De vrijers- en vrijstersboom », « Verjüngung im Glutofen - Altweiber- und Altmännermühle ».

Deze opsomming van enkele punten uit de inhoud belicht slechts enkele aspecten van de waarde van Maurits de Meyer. In zijn theoretische bijdragen over de volkskunde schetste hij de waarde en verdiensten van de vooraanstaanden, zo Alfons de Cock en August Gittée en anderen. Maurits de Meyer treedt

met vaste tred in deze traditie. Prof. emer. Dr. Robert Foncke heeft dat aangetoond in zijn « Ter Inleiding ».

De zeventigste verjaardag van Maurits de Meyer heeft in deze uitgave niet alleen een hulde gevonden, maar een rijke bron geboden, vermits her en der verschenen bijdragen opnieuw gebundeld zijn.

Onze Bond sluit zich bij de hulde aan de zeventigjarige jonge Maurits de Meyer aan, en wenst dat zijn werkkraft en werklust onverminderd en ongehinderd blijven bestaan en nog heel wat publikaties verstrekken.

M. BROECKHOVE

BIBLIOTEEK

Onze verzameling Menu's

Na gedurende omtrent zeven jaar in de diepvries verbleven te hebben (zie O V Z (1961) 143) hebben onze menu's en spijskaarten of « dischkaarten » een verdiende extra beurt gekregen. Ze werden nogmaals stuk voor stuk onder handen genomen, wat zeggen wil dat ze ofwel op wit, eventueel op gekleurd karton geplakt werden, ofwel ondergebracht in albums. En dat ze opnieuw en meer systematisch geklassificeerd werden, om ten slotte geborgen te worden in van titels voorziene omslagen.

We overdrijven geen zier als we beweren de waardevolste en belangrijkste verzameling menu's te bezitten die men zich voorstellen kan. In het geheel 1535 verschillende exemplaren. Het spreekt vanzelf dat ze niet van het eerste tot het laatste waterzuivere parels zijn. Vergenoegen we ons u te bezweren dat de massa kaarten het bewaren en vooral het *bekijken* waard zijn.

De oudste dagtekent van 1843. Verwonderen doet het geenszins te moeten vaststellen dat ruim 90% van de stukken in het Frans gesteld zijn. Inderdaad wie in de 19de eeuw « burgerij » zegt, doet dat stellig niet in de taal van Multatuli. De vakkundigste tekenaars en litografen (wat onze stad betreft G. Jacqumain, J. Lobel, L. Hebbelynck, A. Heins, enz.) hebben er hun beste krachten aan besteed. Tot de bepaald merkwaardigste reeksen rekenen we die van de trouwers, de brui-
loftvierders en de kommunikanten, van de geneesheren, de notarissen en de leden

van de balie. Rijk voorzien zijn de omslagen met de kaarten afkomstig van de Burgerwacht, van de Vrijmetsersloge, van de talrijke verenigingen, waaronder er echt volkse — lees humoristische — te vinden zijn. Alleszins niet te verwaarlozen lijken de lito's die herinneren aan bekende, om niet te zeggen in de geschiedenis getreden personages. Ik denk aan Lode Baekelmans, Gustaaf D'Hondt, Oscar van Hauwaert; aan de professoren M. Basse, Keelhoff, Van de Wijer; aan de graven de Kerchove de Denterghem en d'Exaerde; aan burggraaf Vilain XIV en Charles Rogier; aan bisschop H. Fr. Bracq; aan Polydoor de Keyser, de enige (Dendermondse) vastelander die het wist te brengen tot Lord-Mayor van Londen en zoals algemeen geweten is op een vorstelijke wijze gehuldigd werd.

Ik denk aan de kaart die het banket moest vereeuwigen waarop een verstokte « jongman » feestelijk afscheid nam van zijn vrijgezellenleven. En aan die andere — foei, honderd maal foei! Miele Zoetekoek! (burgemeester Emile Braun) heel, heel ondeugende kaart, want ons nopend terug te denken aan menig ballerinetje uit de Schouwburgstraat, dat ... enz.

Ik denk tevens aan de kaarten die eeuwfeesten hielpen vieren: de 200ste verjaardag van de geboorte van de Gazette van Gent (1866); de 300ste verjaardag van de afkondiging van de Pacificatie van Gent (1876). Ten slotte hebben we het gepast geoordeeld de menig huwelijksfeest begeleidend *feestzangen* — de zogenaamde « couplets » — aan de menu's toe te voegen omdat ze er als het ware een komplement van vormen.

Voor de albums (25 cm × 16 cm) — die de minder interessante stukken bevatten daargelaten — werden witte fiches (23 cm × 18 cm) gebruikt voor de 965 menu's van courant formaat. De 95 halfgrote kaarten kregen bruinachtige fiches (31 cm × 23 cm); de 28 grote kaarten belandden op grijze fiches (39 cm × 28 cm).

Laten we om te besluiten vermelden dat de laatste giften afkomstig zijn van wijlen Prof. Dr. P. de Keyser en van ons medelid, de heer G. Rouquart.

Kortom een kollektie dokumenten die de afgang van iedere verzamelaar en iedere grafiek liefhebber moet opwekken. Het zijn ditmaal niet de opgediende gerechten en gangen, maar de papieren menu's die ons doen watertanden.

M. v. W.

KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

Vereniging zonder winstoogmerk

De Bond bevordert de studie van de volkskunde en geeft sedert 1926 het tweemaandelijks tijdschrift « Oostvlaamsche Zanten » uit, waarin volkskundige bijdragen en de uitslagen van de enquêtes in Vlaanderen gepubliceerd worden

Hij schrijft ten laste van zijn Alfons de Cockfonds tweejaarlijkse prijsvragen over volkskundige onderwerpen uit, organiseert voordrachten, tentoonstellingen en reizen.

Het Museum voor Volkskunde, gesticht door de Bond in 1927 in het Voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, is sedert 1962 overgebracht naar het Kinderen Alynshospitaal, Kraanlei 41, Gent. De Bond ondersteunt het Museum dat de stad Gent bij besluit van 27-9-1931 in bescherming heeft genomen. Het staat onder toezicht van een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Raad van Beheer: erevoorzitter: E. Boonen; voorzitter: Lic. R. van der Linden; ondervoorzitters: Lic. M. Daem en J. Pieters; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: R. Depoorter; leden: F. Brossé, Dr. R. Haeseryn, G. Hebbelynck, Lic. L. Hoste, Dr. H. Nowé, G. Rouquart, G. Van Audenhove, F. Van Bost, Prof. Dr. J. Vandenhoute, G. Van Petegem en G. Weze.

Dagelijks bestuur van de Bond: voorzitter: Lic. R. van der Linden; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: R. Depoorter; leden: F. Brossé en Dr. R. Haeseryn.

Kommissie voor volkskundige Enquêtes: voorzitter: Lic. R. van der Linden; leden: M. Broeckhove, Lic. M. Daem, Dr. R. Haeseryn, J. Pieters en G. Weze; adviseurs: H. Arens en M. Van Wesemael.

Kommissie voor feesten en reizen: voorzitter: G. Weze; leden: M. Broeckhove, F. Brossé, G. Hebbelynck, G. Van Audenhove, F. Van Bost en G. Van Petegem.

Beheerkommissie Museum voor Volkskunde: erevoorzitter: E. Boonen; voorzitter: G. Weze; ondervoorzitter: Dr. R. Haeseryn; konservator: Lic. L. Hoste; sekretaris: M. Broeckhove; penningmeester: G. Hebbelynck; leden: F. Brossé, R. Depoorter, G. Rouquart, G. Van Audenhove, F. Van Bost, Prof. Dr. P.J. Vandenhoute, Lic. R. van der Linden en G. Van Peteghem.

Dagelijks bestuur en aankoopkommissie van het Museum voor Volkskunde: voorzitter: G. Weze; ondervoorzitter: Dr. R. Haeseryn; penningmeester: G. Hebbelynck; konservator: Lic. L. Hoste; sekretaris: M. Broeckhove.

BOEKHANDEL & ANTIQUARIAAT ROMBAUT

12, LIEVESTRAAT (achter Gravenkasteel) GENT. Tel. (09)235646

Volkskundige Studies verkrijgbaar door storting van bedrag+porto
(3 fr. voor 1 of 2; 6 fr. voor 3 werkjes) op Postgirorek. 1569.37.

Girostortingsformulier en Boekenlijsten op aanvraag.

Stuur uw wenslijsten.

HEYNS, Pol: Palmzondag. Antw., 1943. 72 blz., 5 pln. 35 Fr.

JESPERS, Hendrik: De oogst gaat in. Antw. 1943. 74+IV blz. 4 afb., muzvb. 35 Fr.

JESPERS, H.: Naar de Erfwacht! Inl. tot de Heemkunde, 2e dr. 1944, 92 blz. 35 Fr.

DE POTTER: Gent van den oudsten tijd tot heden.

DE POTTER en Jan BROECKAERT: Geschiedenis van de Gemeenten van Oost-Vlaanderen

Prospectussen op aanvraag.